

Det dags- politiske miljø

Folk og Land er redaksjonelt i et par av de siste nummere opptatt av Fremskrittspartiet, visse av partiets personer ved navns nevning og partiets adferdsmønster i «holdningsspørsmål». Man kan kanskje si; adferdsmønster.

Som leser av Folk og Land spør jeg hvorfor man er så indignert, selvom teksten i seg selv gir svaret. Det må være noe mere som ligger til grunn enn hva vi «menige» leserne kjenner til, noe helt grunnleggende som ikke følges opp fra Frp's side.

F. og L. har et betydelig antall lesere over det ganske land, som uomtvistelig sprer sine stemmer i valg på flere av de borgerlige partier. At bare promiller stemmer sosialistisk er å tro.

Før et tidligere valg ga F. og L. «hipp» om en hensiktsmessig stemmegivning, som jeg tror ga store utslag utfra denne veiledende ytring. Man har jo tillit til bladets redaksjon og dømmekraft. Det ble anbefalt å stemme Frp. alternativt Sp.

Før siste valg pekte tommelfingeren ned for Frp. i allefall, og det er trolig at mange stemte Sp denne gangen. Trolig hadde mange, utover bygdene iallefall, Sp-mannen Erland Asdahl's utgang i det kristelige dagbladet DAGEN, Bergen, friskt i minne da han syntes det var på tide «å gjøre noe med den verkebyllen landssvikoppkjøret etterlot seg helt opp til våre dager».

Mange så et slags lys i tunnelen, og håpet at Sp-lederne kunne tenke seg å sende en kjærlig tanke til sine gamle bondepartivelgere, som i sin tid «kom ut at kjøre». Med gamle, så menes det de fysisk gamle velgere, som fortsatt bærer såre tanker i sinnet.

Ved årets stortingsvalg var deltakelsen stor i det meste av landet. Man så at visse borgerlige partier gikk tilbake, som f.eks. Høyre, KrF og Venstre.

Og især Frp! Senterpartiet holdt stillingen! Det var vel ikke bare «ordningene», et par tre dem seg i mellom som ga uttelling. Et spesielt tilsig må nok Sp regne med å ha fått, som nok skyldes andre ting en utgangen med omsorgslønnen.

Hvor kom så dette fra? Tilsig...

Det vil interessere lesere av F. og L. å få vite konkret, uten omsvøp, om redaksjonen før siste stortingsvalg har hatt noen føling med velgerne innen leserkretsen? På bred basis vel og merke! Og i såfall om noen form for påvirkning har gjort seg antatt gjeldende. Med dette sagt; – har avisen F. og L. noen politisk påvirkningsinnflytelse?

Har forøvrig redaksjonen noen sannsynlig formening om hvor mange stemmer den kan styre? Inkludert familiene til de tidligere utstøtte. For; ennå er vel ikke alle «Jomsvikinger» døde? De fleste synes jo ikke i dagens bilde, men kan gi, uttrykk for sine meninger i det hemmelige valg. Det er jo ellers bare her i «F. og L.» sånt kan skje...

Denne uavhengige avisen, som F. og L. er, bør nå etter hvert slippe løs en politisk debatt, som angår de eksisterende politiske partier, slik at disse vet hvor landet ligger, og vil måtte ta hensyn! Ikke få noe gratis lenger. Ellers vil en stor gruppe, fortsatt, befinne seg på sidelinjen, med lua i hånden.

Utfallet av siste valg vil høyst sannsynlig gi seg utslag i, at det ved nytt valg vil bli kjempet til siste blodstråpe om velgerens sympati. Og F. og L.'s lesere bør skaffe seg kontakt med politikere som er villige til å høre, og tør gjøre noe utover det stabeisaktige NJET med hensyn til en renhårig rehabilitering på linje med Erland Asdahl's syn.

Ja, endelig...

Bård Ask

Vidkun Quisling om forholdet til Alexandra:

ALDRI ER JEG BLITT SÅ MISFORSTÅTT I MITT LIV

FOLK OG LAND gjør kjent innholdet i Quisling-brev

FOLK OG LAND har tidligere utførlig redegjort for Vidkun Quisling's forhold til den sovjetiske Alexandra, som han møtte i Kharkov sommeren 1922.

Et forhold som slett ikke artet seg som det lumre kjærlighetseventyret norske massemedia beskriver, men tvert om var en tapper manns uegennyttige kamp for å redde en 16 år gammel jente.

Quisling var den gang 35 år gammel.

Forisatt vil vi oppleve at massemedia grafser i Vidkun Quislings privatliv.

Når vi vet at den 83 år gamle Alexandra er overtalt til å skrive (!) sine memoarer, samtidig som hun vil gå til søksmål mot de ansvarlige for det avsluttede Quislingbo, vet vi hva fremtiden vil føre med seg av overskrifter i dags- og ukepresse.

Når den tid kommer vil vi brette frem sannheten om «Vidkun Quislings kjærlighetsliv», – igjen.

FOLK OG LAND er i besiddelse av et brev Vidkun Quisling sendte sine foreldre ved julen i 1924. Han oppholdt seg da i Sofia.

I brevet, som vi gjengir, skriver han:

«Jeg vil også svært gjerne at Maria kan være noget hos Alexandra. De er meget gode venner, og idet hele tat er der mellom os tre det skjønneste forhold. For mig har det vært underlig at lægge merke til, at aldrig er jeg blit saa misforstaaet i mit liv, selv av mine nærmeste, som m.h.t. den eneste virkelig selvopoffrende gjerning jeg har gjort! Er det fordi omstændighetene har vært saa særegne? Eller fordi uegennyttens saa sjelden?»

(Forts. side 15)

Politietatens rolle under okkupasjonen granskes

Et flertall av politifolkene var medlemmer av Nasjonal Samling

Endel politifolk av den eldre garde har i løpet av det siste året fått besøk av cand. philol. Nils Johan Ringdal. Bakgrunnen for dette er at Justisdepartementet ønsker å få nedtegnet politiets rolle under okkupasjonen fra 1940 til 1945, og da er det viktig å snakke med embeds- og tjenestemenn som var i tjeneste i denne tiden.

Det var på tide dette arbeidet ble satt igang, sier Ringdal i en samtale med Politi-nytt. Til nå har jeg snakket med ca. 50 personer og om lag 30 gjenstår på min liste. Og dette haster; noen av dem jeg har snakket med hadde planer om å snakke med, har avgått ved døden.

Ringdal, som tidligere har utført betydelige historiske oppgaver, understreker at det ikke er hans hensikt å granske enkelte politimanns rolle

under krigen. Han ønsker å se etaten som helhet.

– Det er mange myter ute og går når det gjelder politiets rolle under okupasjonen og det har etter mitt syn tidligere vært en alt for stor fokusering på enkeltpersoner. Mitt arbeid går ut på å avdekke hvilken funksjon politiet som etat hadde mens landet var okkupert. Videre ønsker jeg å se nærmere på Politidepartementets sentrale ledelse under krigen, sier Ringdal.

Forskeren har et stort grunnlagsmateriale til disposisjon foruten at han som nevnt har hatt samtaler med en rekke personer som var ansatt i politiet i den aktuelle perioden. Han har gjennomgått det arkivmateriale som foreligger og en god del memoarer av ulike karakter.

– Jeg har foretatt en systematisk gjennomgåelse av alt

fra halvdokumentariske til skjønnlitterære bøker fra krigens dager, fra bøker forfattet av Thorleif Karlsen til Asbjørn Sunde. Nå er ikke dette nytt stoff, men jeg foretar en kritisk gjennomgang og foretar sammenligninger med de ulike kilder jeg benytter meg av i undersøkelsen, sier han.

Under intervjurunden har Ringdal forsøkt å få kontakt med politifolk som var «nøytrale» under krigen, med politifolk som var medlemmer av NS og med politifolk som var aktive i motstandsbevegelsen. De fleste av dem Ringdal har intervjuet er personer som begynte i politiet like før eller like etter 1940. De fleste av de politifolk som på det tidspunkt hadde vært i etaten noen år, er for en stor del døde i dag. Men ikke alle; Ringdal har vært i kontakt med flere tidligere po-

(Forts. side 15)

Rettssikkerheten dengang da . . . og nå!

I Treholt-saken, nå før Høyesterettsbehandlingen, er denne retts kjæremålsutvalg lite villig til, helst avvisende, i å ville høre nye vitneprov, bistå med ekspertiseutsagn i den såkalte pengesaken, som er en del av det Haugestad/Nordhus legger brett på. Statsadvokatene i saken vil ikke ha noe som forkvakler hva som kom frem under lagmannsrettssaken. Ingen korreksjoner takk!

Og legg så merke til hva statsadvokatene bemerker. Disse henviser til rettergangsloven om landssviksaker

(ja, mange av oss husker vel denne!) som gir utstrakt adgang til å avskjære bevisførsel. Det sies videre:

– Dette kunne være aktuelt under rettsoppjøret etter krigen for å lette det kolossale press på rettsapparatet, sier Haugestad og Nordhus, uten å beklage at slik var det, dessverre . . .

Haugestad og Nordhus sier i fortsetningen: – men sammenlignet med rettspraksis idag ville det få vidtrekkende følger for rettssikkerheten å anvende bestemmelsen på Treholt-sa-

ken.

Ja, tenk dét! Med andre ord; fra 1945 og utover dømte man til høye straffer og store inndragninger uten at rettssikkerheten ble ivaretatt. Og det fikk sannelig mange erfaringer. Man skulle jo dømmes strengt, men rettferdig var omkvedet. Nå innrømmes den mangelfulle justis.

Ovenstående er å finne i Aftenposten 13. november 1985, side 64, under avsnittsoverskriften: RETTSSIKKERHETSHENSYN.

Bård Ask

«TATT PÅ SENGA» - myten om 9. april 1940

For «Folk og Land» av Olav Steinøygaard, Saupstad

Den offisielle og allment godkjende myten om 9. april er at vi blei «tatt på senga» av tyskarane. – No, i førtiårsjubileet etter den tyske kapitulasjonen burde det vera rom – også for den andre parten – å få høve til å sjå på og vurdere nokre av dei momenta som har skapt denne myten, for så vidt eg veit, er det få emne ifrå norsk samtid som er meir uklære enn nettopp 9. aprilkomplekset. Aktørane som var med frå først til sist, sytte nemlig for at svært viktige dokument vedrørende 9. april fekk ein sperrefrist på heile 50 år etter at krigen alt var vunnen.

Etter at Vestmaktene 2. mars 1939 søkte om gjennomgang over Narvik for militærhjelp til Finland, NB: endå sjøvegen til Finland låg heilt open, burde det vera nokså openlyst at denne søknaden i røynda måtte gjelde noko anna. Jernbanen over Bjørnefjell var nemleg ikkje bygd for tunge militære køyrety. Eit «uhell» kunne lett føre til at militærtransporten «korka» seg til i Kiruna, malmbyen og ikkje kom lenger.

Så spent som situasjonen var blitt i Europa etter Hitler-Tysklands «nyordning» og raske militære opprustning, og med den effektive blokaden av Tyskland under førre verdenskrigen i minnet, burde det ikkje vera vanskelig å få mistanke om at ein ny blokade var i emning, nemlig transporten av jernmalm frå Sverige over Narvik. – I dag veit elles alle

som har følgd med, at den britiske minelegginga utanfor norskekysten galdt nettopp malmåttane. – Likevel mislikte Nygårdsvold sterkt ein interpellasjon om vår forsvarsevne i denne nye situasjonen, for 10. mars svarte han interpellanten slik:

«Tror nogen her i salen at jeg kommer til å gi noget annet svar, om de så holder disse debattene hver annen dag utover våren?»

I boka «Loftsrydding» nemner Haakon Lie eit Ap-møte i januar 1940, der partiets sentralstyre og stortingsgruppe var til stades. Det blei der gjort vedtak om at «landet skal forsvares med våpen både mot et tysk og et russisk angrep», underforstått ikkje mot eit britisk åtak. Eit slikt vedtak kunne sjølvsagt ikkje gjerast offentlig kjent, for Ap-regjeringa hadde jo erklært seg absolutt nøytral.

1. september gjekk tyske troppar inn i Polen, og den 3. erklærte Vestmaktene Tyskland krig. – I krigstid er det ikkje berre eins venner som har lange øyre. Ikkje minst i Tyskland dirra antennene for å snappe opp «teikn frå sol og måne». Det er såleis liten grunn til å tvile på at ikkje begge dei krigførande partane hadde greidd å skaffe seg gode nok opplysningar om kor ekte den norske nøytralitetsutsegna var.

På grunn av den spente situasjonen i Europa kom Hambro 31.8. med ei vurdering av Tyskland og Vestmaktene re-

sursar i eit hemmelig møte i den utvida utanrikskomiteen:

«Personlig er jeg av den oppfatning at etter forholdsvis kort tid vil det ikke være tyske fly utenfor Tysklands grenser, og det vil heller ikke være marinéfartøyer over havets overflate. Den enorme overlegenhet de allierte har i luften, i forbindelse med den kolossale bensinmangel i Tyskland, gjør det ytterst usannsynlig at man derfra vil kunne gjøre svært meget. (–) Jeg tror at de alliertes oppfatning er den at der i Tyskland i dag, hvis de har det antall flyvemaskiner som de selv oppgir, ikke finnes olje til mer enn ett tokt for dem alle til London eller Paris.» 16. februar 1940 borda «Cossack» «Altmark» i Jøssingfjorden.

mens den norske marinen hadde fått ordre ifrå si eiga regjering om ikkje å gripe inn. Om denne forma for nøytralitet sier prof. dr. jur. Frede Castberg i boka «Folkerett» at dette er «en likefrem premiering av voldsmannen. Derfor må den nøytrale stat som velger å bøie seg for overmakten, visstnok finne seg i at nøytralitetskrenkerens motpart, om nødvendig, tar kampen opp på den nøytrale stats eget territorium». Men når ein stat «må finne seg i» visse mottiltak frå nøytralitetskrenkerens motpart, kan ikkje desse mottiltaka vera folkerettsstridige.

Når det gjaldt britisk minelegging utanfor kysten vår, uttalte Hambro m.a.: «Marinen er varslet om at der vil bli, i (Forts. side 12)

FORSVARSVILJEN OG ANSVARET FOR 9. APRIL 1940

Etter FOLK OG LAND's anmeldelse av Fridtjof Frank Gundersens bok: «FRI OG RANK PÅ TINGET», er det tydelig at mange av våre lesere har anskaffet seg boken.

Flere av disse har oppfordret oss til, ved siden av å anbefale boken, også å gjengi et av kapitlene.

Vi gjør det:

Forsvarsviljen og ansvaret For 9. april 1940

Tyskland klarte det utrolige, nemlig å erobre Norge ved hjelp av en del skip og fly og bare 15 000 soldater. Vi vet grunnen. Elendig forsvar, dårlig beredskap og mangelfull mobilisering. Mange års passifistagitasjon og negativ omtale av vårt forsvar gav seg utslag i mangelfulle bevilgninger og opplæring. Tyskerne kunne dra med sine skip rett forbi våre festninger uten at det ble løst skudd, med en hederlig unntagelse ved Drøbak. Våre umoderne panserskip ble senket ved overraskelsesangrep, og mange hundre norske marinefolk måtte bøte med livet. Det ble aldri gitt en klar mobiliseringsordre. Stortingets såkalte Elverumsfullmakt, som danner basis for den norske regjeringens lovgivende myndighet i London, og dermed store deler av landsvikoppjøret, var et muntlig forslag fra presidenten. Det ble aldri satt under formell votering. Flere av våre fremste rettslærde, bl.a. professor Frede Castberg, mener at fullmakten aldri ble vedtatt av Stortinget. Våre høyeste konstitusjonelle organer opptrådte på en slik måte at det kunne oppstå tvil om vi hadde kapitulert eller om vi fortsatt var i krig med Tyskland. Fordi det var uklart om vi fortsatt var i krig med Tyskland, var det uklart om Tyskland folkerettslig sett var en fiendestat.

De som satt med ansvaret for vår elendige forsvarsberedskap, vår manglende mobilisering og uklare folkerettslige situasjon vendte tilbake fra utlandet i 1945 og ble mottatt som helter. Ingen ble stilt til ansvar. Slik går det når et solid flertall har gjort seg skyldig i forsømmelser. Den manglende oppvask omkring ansvarsforholdene har lagt grunnlaget for en ny epoke med forsømt

norsk forsvar. Våre flyplasser er i dag i stor utstrekning uten beskyttelse mot luftangrep. Vi har altfor lite ammunisjon. Forsvaret kan på langt nær motta og lære opp våre rekrutter. Først når våre forsvarssjefer går av med pensjon, tør de lette litt på sløret. Ellers lules vi bare inn i velferdspolitikernes snakk om at vårt forsvar har 4 prosent «reell vekst», men med stort «etter-slep»! De unnlater imidlertid å fortelle at veksten og mer til går med til å dekke utgifter til flere gratis hjemreiser for soldater og å gjennomføre arbeidsmiljøloven i forsvaret. Arbeidsmiljøloven har gjort det mer og mer umulig å holde realistiske militære øvelser, og vår forsvarsberedskap er ikke meget verdt etter utløpet av vanlig kontortid.

Jeg er glad for at Fremskrittspartiet ved hver budsjettbehandling i Stortinget stemmer for en vesentlig økning i bevilgningene til forsvaret, og også stemmer imot nye velferdstiltak som undergraver forsvarsets økonomi og beredskap.

For å kaste mer lys over situasjonen 9. april 1940 vil jeg med forfatterens tillatelse gjengi deler av en artikkel skrevet av John Sand. Artikkelene er av en eller annen grunn nektet inntatt i Aftenposten, Adresseavisen og Nordlandsposten. Den kom inn i Morgenbladet 30. november:

Arsaken til 9. april

«Vårt folk bør lære den hele sannhet å kjenne og erkjenne sin egen skyld for 9. april og 5 års okkupasjon.» (Johan Scharffenberg i Morgenbladet 9.4. 1960).

Etter min oppfatning var det ikke bare de altfor små bevilgninger til forsvar som fikk så katastrofale følger, men som generalmajor Erichsen sa på Forsvarsforeningens årsmøte 15. november 1947: «Det verste var at forsvarsånden og forsvarsviljen var forsøkt drept i folket.»

Jeg synes også det er nødvendig å se på den ansvarlige regjeringens handlemåte i april-dagene 1940. Daværende oberst (senere general) Odd Lindbäck-Larsen skrev i sin bok «Veien til katastrofen» si-

(Forts. side 12)

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Redaktører:
KÅRE HAUGERUD
Ansv.
KJELL B. SCHREINER
Forretningsfører:
H. SCHAANNING

Postadresse: Boks 924 Sentrum, 0104 Oslo 1.
Kontortider: Eriehaugsplassen 4, Oslo;
mandag kl. 17–20, tirsdag kl. 10–14 og onsdag kl. 17–20.
Telefon: (02) 19 06 71 – (Telefonsvarer).
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 80,- (i omslag kr. 100,-). Utlandet + kr. 10,-.
Giro: Post 5 16 45 04. Bank 6063.05.01248
Abonnementet (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 1,- + m.v.a. pr.spaltem.m. Minstepris kr. 50,-.
Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG.
Trykk: Viking Boktrykkeri A/S.

ET LESERINNLEGG

I et leserinnlegg i dette nummer finner «Student i Oslo» det underlig, «at mennesker som ble hetset under rettsoppgjøret, gjør felles sak med den pressen som har fordømt dem i 40 år». Det er i forbindelse med FOLK OG LAND's, og lesernes, angrep på NASJONALT FOLKEPARTI han kommer med en slik ytring.

Er da ikke «Student i Oslo» ennå klar over at dette parti så langt fra var nasjonalistisk, men tvert om søkte å legge øde hva nasjonale krefter i Norge bygget opp.

Forstår han fortsatt ikke at NASJONALT FOLKEPARTI var en kriminell bevegelse, der feigheten og den æreløse fremferd ble smykket med ordet idealisme.

Er han virkelig i tvil om at partiet gjennom sine forbryterske handlinger besudlet de enkte og ærlige nasjonalisters kamp for et samfunn med orden, rettferd og fred.

For oss var NASJONALT FOLKEPARTI en større fare enn det argeste kommunistparti.

En fiende vet vi hvor vi har.

Strimenn aldri.

Fra redaksjonen

Vi har tidligere lovet en artikkel om Grønlandssaken i 1933. Den kommer i neste nummer. Helt sikkert.

Spørsmålene som Børre Ask stiller redaksjonen i dette nummer, (se side 1.) vil bli besvart.

På grunn av postverkets sperrefrist for masseutsendelser i julemåneden, kom vi i

tidsnød, og svarene kommer derfor i januar.

FRODE HALLES ARTIKKEL, «Den annen part», som sto i nr. 8., var hentet fra «NATIONEN» 1952. Midt oppe i en «istid» med lumske bakholdsangrep på rettsoppgjøret, varmet det oss, at denne avis hadde mot til å ta inn artikkelen. Slikt var uvanlig i pressen på den tid.

63 ÅRIG NORSK ENKEMANN

bosatt på svenske vestkysten ønsker kontakt med kjekk norsk dame.

Bill. mrk.: «GAMMEL FRONTKJEMPER.»

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Mandag kl. 17–20, tirsdag kl. 10–14, onsdag kl. 17–20.
Postadresse: POSTBOKS 924 SENTRUM, 0104 OSLO 1.
Kontoradresse: ENERHAUGSPLASSEN 4, OSLO. TLF.: (02) 19 06 71.

DØDSSTRAFFEN, dagens tema i «Dagbladet» 23/10

Fem kjente personer blir stillet følgende spørsmål:

«I dag er det 40 år siden Quisling ble henrettet. Var det riktig å skyte ham?»

To av de spurte svarer betingelsesløst *nei* –, advokat Arne Haugestad og tidligere justisminister Inger Louise Valle. Og ære være dem for det.

Finn Gustavsen erkjenner åpent å ha skiftet mening: «Jeg mente sterkt den gang at det var riktig å henrette ham. Seinere har jeg kommet til at ingen burde henrettes i det hele tatt.»

– Ære være Gustavsen også, særlig fordi han så klart innrømmer å være kommet til en annen erkjennelse.

Biskop Årflot svarer *ja*, men tilføyer: «– ut fra den rå-

dende rettsoppfatningen den gangen. Men et vitnesbyrd om norsk rettsfølelse nå, er at dødsstraff seinere er blitt opphevet. Jeg er selv motstander av dødsstraff.»

Dette noe utflytende svar synes å indikere at biskoppen har skiftet mening, *ikke* på grunn av indre overbevisning om rett og galt, men på grunn av forandringen i den rådende rettsoppfatning. Men her må det vel være tillatt å påpeke at også den dødsdommen som var avsagt i Jerusalem år 30 var i samsvar med «den rådende rettsoppfatningen den gangen.»

Einar Gerhardsen svarer ubetinget: «Ja, det var riktig – og nødvendig. Hvis vi i regjeringen hadde benådet Quis-

ling, ville det blitt revolusjon i landet.»

Ja, skal tru det? Kanskje hadde skrikhalsene nede i Oslo gryta greid å opparbeide en viss opprørsstemning. Men jeg er så fri å påstå, at ut over heile landet ellers ville folk flest dratt et lettelsens sukk, dersom Gerhardsen & Co hadde vist seg å være store nok til å benåde Quisling og Skancke.

Men om det nå virelig var revolusjonsstemning? I så fall: Hvem var det som gjennom et kvart hundreår hadde opparbeidet det *hat* som jo er en forutsetning for enhver vepnet revolusjon? Mon det ikke var Gerhardsen sjøl og hans marxistiske «kamerater?»

8700NESNA

24/10 1985

Trygve Engen

Tysk-Amerikansk veteranforbrødring

Mot slutten av den annen verdenskrig, i januar og februar 1945, kjempet den 70. amerikanske divisjon Trailblazer Association mot den tyske SS-Gebirgsdivision «Nord» i Vogesene i Frankrike.

I dagene 27. til 29.9. i år møttes de på ny i Bad-Windsheim i Tyskland for å minnes sine falne og feire den forbrødring som fant sted mellom disse forlums fiender allerede i midten av 70-årene.

Ifølge referatene i et par tyske aviser, som en av de norske deltagerne har sendt oss, deltok det ca. 900 veteraner i stevnet. Foruten de tyske tilreisende og femti veteraner fra den 70. amerikanske divisjon, som med familiene hadde kommet fra USA, deltok også tidligere frivillige fra Finland, Sverige, Sydtyrol, Østerrike og Norge.

Stevnet ble avvirket uten forstyrrelser fordi politiet hadde slått en ring rundt byen for at stevnedeltagerne skulle få fred for demonstranter. Bare representanter for den stedlige avis, Det Tyske Presseagentur og det amerikanske militære tidsskrift «Stars and Stripes» hadde adgang og tillatelse til å referere fra stevnet.

På kirkegården i Bad-Windsheim ble det lagt ned kranser ved minnesmerket

over de falne. «Her, og ved det kameratslige samvær om aftenen,» skriver en av de tyske avisene, «ble det talt om menn, som selv hadde følt krigens redslar på kroppen, og derfor hverken ønsker krig eller folkemord, og som fremfor alt tar avstand fra en hver form for nynazisme.»

Presidenten og visepresidenten for den 70. divisjon talte på vegne av amerikanerne og fra tysk side Bad-Windsheims tidligere borgermester, nu æresborger av byen, samt viseborgermesteren i Buchholz. Også her ligger en kirkegård, som innbyggerne selv anla, hvor mange av de falne fra SS-Gebirgsdivision Nord er gravlagt.

Alle fire talere understreket nødvendigheten av at disse tidligere fiender og nu så nære venner måtte tjene som eksempel for andre, og også sine land. Den sistnevnte av talerne sa bl.a.:

«Jeg tror at dette er den riktige vei, så fortsett, uten å bekymre dere, å tjene den store sak som handler om fred og forsoning, selv om det har blitt lagt og vil bli lagt hindringer i veien for dere.»

Øredøvende applaus fikk også Bad-Windsheims tidligere overborgermester, Ludwig Wiessling, da han uttalte:

«Vi vet at samtlige arkiv fra Waffen-SS er oppbevart i Tyskland. Hvorfor åpnes ikke disse arkivene alik at verden kan få vite sannheten om de frivillige avdelingene innenfor Waffen-SS.»

Redaksjonen stiller samme spørsmål, og tilføyer:

«Klamrer seierherrene seg fortsatt til løgnene og er livredde for at den virkelige sannhet skal bli kjent?»

Edmund

Ros til «Pernille»

Til «Folk og Land»

Tillater meg å sende dette uadresserte brevet til «Pernille». Hennes faste spalte i vår avis er noe av det beste og sanneste som kommer på trykk.

Vil samtidig benytte anledningen til å takke alle i redaksjonen for godt arbeid for at sannheten ikke skal drukne i løgnen og overdrivelsens flodbølger.

Med de beste ønsker og hilsener.

DS – 6320 Isfjorden

SETT - HØRT - SAGT

BØNNENS KRAFT?

«... i varetekt meg tag, ha takk for denne dag, amen.»

Med et lite smil maatte jeg minnes denne gamle, kjære barnebønnen min, da jeg første kvelden laa paa briksen i Kretsfengslet.

NS-lærer

DØDSSTRAFFEN OG DET KRISTELIGE FOLKEPARTI

«Morgenavisen» redaksjonelt 18.10. 1947:

Vi kunne nevne endel drastiske eksempler paa hvordan Kristelig Folkeparti er gaatt inn for synspunkter som det kristelig talt raar meget delte meninger om, — for aa se det paa en pen maate.

Vi glemmer ikke saa lett Nils Laviks kategoriske erklæring i Stortinget om at dødsstraffen var i overensstemmelse med bibelens lære.

Dette pinefulle problem er og blir et dypt personlig spørsmål som aldri kan bli av kategorisk art.

KIRKEN

Jakob Hemnes, Sandhaaland, i en artikkel «Kristent ansvar» 29/6-47 (cfr. bok Z, side 105):

Hvor er den religionsfrihet den norske grunnlov skulle garantere oss? For bare aa nevne et eksempel: Naar et av de prektigste mennesker innenfor samfundet, en Røde Kars søster som har vært tro mot det beste i seg selv, har gjort sin plikt og handlet i overensstemmelse med Guds ord, av den norske øvrighet (med kirkens velsignelse paa toppen) som belønning sitter og vasmekter i et fengsel, da er det ikke vanskelig aa se hvem som staar bak hele rettsoppjøret. Gud er det ihvertfall ikke.

I samme artikkel:

Jeg mener at vil kirken fortsette den linje den er slaatt inn paa, særlig med hensyn til det paagaende rettsoppgjør, saa er den snart moden for en reformasjon igjen.

«KIRKEN TUTET MED TIDENS ULVER...»

... Vi har sett kirken og andre idealistiske institusjoner tute med tidens ulver eller tie hvor de burde talt.

Av redaksjonell artikkel «Stavangeren» 9/9-48 under tittel «Tendenser i Tiden».

KIRKENS FOLK

I Tabernaklets blad «Korsets veier» kunne man sommeren 1946 lese:

Gestapo har vært ute etter Tabernaklet i Bergen, men ved felles anstrengelser og bønn til Gud klarte vi aa beholde det. Alle, ogsaa Tabernaklets medlemmer, følte jo frykt og kunne ikke alltid bevege seg trygt paa gatene ved mørkets frambrudd, for hver morgen reiste politiets biler rundt i Bergens gater og sanket opp likene av dem som var skutt i nattens løp!

VI MÅ FÅ BEDRE GRENSER

Ser vi først på det forsvarsmessige, og tenker vi langsiktig, ser vi lett at vi helst må gjøre noe med grensene våre. Vi grenser nå mot Sovjet i Øst-Finnmark. Det gjorde vi ikke før. Da eide Finland en koorridor opp imot Ishavet. Sovjet annekterte dette området i 1944. Men de annekterte ikke bare et stykke land den gangen, de skaffet seg ogsaa grense mot Norge, og de stjal en kontinental sokkel fra Finland.

Vi må vise at vi ikke har glemt dette. Vi må fremheve det ved enhver anledning og si at om de ikke trekker seg tilbake til grensene fra 1944, så vil vi ikke tro noe på alt deres fredens snakk. Og inntil de gjør det, så vil vi se på dem som en aggressiv nabo, og gi dem ved hver anledning det prestisjenederlag som ligger i det å prate om fred mens de legger til rette for et angrep på en liten nasjon.

Ser vi videre på vår grense, så ser vi at Finland eier et langt stykke inn i Norge inn mot Skibotnen. Gjennom dette området går det en god helårsvei til hjertet av Troms. Som følge av det har vi sterke forsvarskrefter lokalisert i dette området. Vi bør ta opp forhandlinger med Finland og Sverige om at dette området tilfaller Sverige. Da måtte en sovjetisk landstyrke passere både finsk og svensk territorium for å nå Troms den veien.

(Ivar Aaanderaa i «Farmand» nr. 2. -83)

SLIK SKAL DET GJØRES

I en artikkel om gerilja skriver «Heimevernsbladet» nr. 10-1952:

«Et hammerslag mellom skuldrene vil lamme en mann fullstendig. Hvis du vil ta ei vakt med deg, må du holde den venstre handa di med et lommetørkle over munnen hans så han ikke kan få skreket ut. Du bør holde handbaken under haka hans og skyve den oppover mens tommel- og pekefingeren tar tak om nesa og trekker den ned. Du står sjølsagt bak ham. Og med den andre handa stikker du kniven i ryggen på ham!»

MANNERHEIM

Da Finnlands store mann, feltmarskalk Mannerheim, døde, demonstrerte det offisielle Norge ved ikke å legge noen krans på hans bære. Det var den noksom berømte husmannsånd, som feiret triumfer i A-partiets regi. Som et a propos til dette gjengir vi hva den svenske professor Torvald Højer skrev i «Svenska Dagbladet»:

«For ham (Mannerheim) var statens sikkerhet og autoritet det viktigste. En sterk, over partiene hevet og av riksdagen uavhengig regeringsmakt stod for ham som det viktigste mål. Noen beundrer av demokratiet var han ikke, og det ville ogsaa vært underlig hos en statsmann med hans intelligens og store erfaring».

JØSSINGNAVNET

I Dagbladet av 15/4 1950 skriver herr Sverre Hartmann at det var Hagelin som første gang benyttet ordet «Jøssing». Æres den som æres bør, så vi får vel heller la våre granner i øst, svenskene, få æren av det, for det var nemlig de som først lanserte ordet.

Ordet stammer sjølsagt fra Jøssingfjord, men det stikker litt dypere. I Sverige kalles haren populært for «Jösse» og etter Norges heltemodige opptreden i Jøssingfjord kalte svenskene nordmennene for «Jøssingar» — harer eller reddharer — om man vil.

Hvis Altmark-episoden hadde vært henlagt til Sognefjorden eller Nordfjord ville samlingsnavnet neppe blitt Sognefjordinger eller Nordfjordinger.

Svenskene brukte ordet «Jøssingar» umiddelbart etter Altmark-affæren og har nok ikke hentet det hos Hagelin.

Saurus

Slik talte Gro Harlem Brundtlands gode venner

— FOLK OG LAND farer bare med skremsler om Gro Harlem Brundtland og Det Norske Arbeiderpartis politikk, skriver den kvinnelige leder for et AUF-lag på Sørlandet til oss.

Og hun fortsetter:

Gro Harlem Brundtland er en sann venn av folkestyre og demokrati, og er en god etterfølger av folkeførere som Johan Nygaardsvold, Oscar Torp, Trygve Lie, Martin Tranmæl, Sverre Støstad, Olav Scheffo og andre som har satt spor etter seg i norsk arbeiderbevegelse.

— — —

Til det vil vi svare:

FOLK OG LAND har aldri benektet at Gro Harlem Brundtland er en god etterfølger av nevnte herrer.

Vi er heller ikke i tvil om at hun vil følge opp en rekke uttalelser disse «tilhengere» av folkestyre og demokrati kom med i enkelte «store» øyeblikk.

Hør bare:

Stortingsmann Sverre Støstad

Arbeiderpartiets parlamentariske fører, sa under programdebatten på landsmøte i 1933:

«Vil nogen her si, at partiet skal være hindret i å overta makten hvis det kan, selv uten flertall? Hvis vi mener at flertallet ikke er eller kan være avgjørende her, da må det ogsaa være riktig å stryke det. Folkeflertallet er ikke noget annet enn det man har tatt opp fra Venstres gamle program, fra kampen om demokratiet og parlamentarismen her i landet. Det er et uttrykk for det borgerlige demokrati, og jeg kan ikke skjønne det har nogen plass på vårt prinsipielle program, ...»

Ved siden av at vi har våre økonomiske og politiske organisasjoner blir vi nødt til å skape og utbygge våre fysiske forsvarsorganer.»

Statsråd Trygve Lie

uttalte — under programdebatten på landsmøtet i 1930:

Arbeiderklassen vil aldri gjøre sin kamp avhengig av et tilfeldig flertall. Den vil ta makten uansett flertallet det øieblikk den føler sig sterk nok til det.»

Oscar Torp, Det norske Arbeiderpartis formann uttalte under Arbeiderpartiets landsmøte i 1930:

«Vi vil sette de parlamentariske maktmidler på plass. Vi sier til arbeiderklassen, at uten organisatoriske maktmidler utenfor Stortinget lykkes det ikke å gjennomføre sosialismen, selv om vi hadde parlamentarisk flertall. ... Johan Sverdrup skapte skytterlagene for å trygge den maktstilling han tilstrebt og som han regnet med å komme i. Den norske arbeiderklasse må gjøre det samme. Den må stile frem idet den alltid ser kjensgjerningene i øinene og innretter sig derefter.»

Redaktør Olav Scheffo

I desember 1932 uttalte han: «Vi erkjenner det åpent og ærlig, vi vil ta samfundsmakten ved revolusjon. Vi er heller ikke redd for å si at vi oppfordrer til lovbrudd der det passer for oss. Vi håber diktaturet ikke er så langt unda, men da er det vi som har det.»

Redaktør Martin Tranmæl:

... Det borgerlige demokrati kan avskaffes og vil bli avskaffet.»

Statsminister Johan Nygaardsvold

uttalte under den såkalte Quislingdebatt i Stortinget i juni 1932:

«Man forsøker her både å lokke og skremme med at vårt parti, Det norske arbeiderparti, er ogsaa et revolusjonært parti. Ja, jeg gjentar det jeg har sagt, og jeg legger til, at Det norske arbeiderparti må ogsaa være det, hvis partiet overhodet mener det alvorlig med sitt formål, og jeg vil ogsaa her legge til, at hvert eneste arbeiderparti i verden som har det samme formål som Det norske arbeiderparti, nemlig å gjennomføre et socialistisk samfundssystem, ethvert sådant arbeiderparti er revolusjonært og må være det. Man snakker blandt de politiske analfabeter om at Det norske arbeiderparti kunde da være evolusjonært, man kunde gå den evolusjonære vei. Ja, for dem som vil bevare det nuværende samfundssystem, for dem er det ganske naturlig å betegne sitt parti som evolusjonært.»

Sannheten skal frem

Gjennom samfulle 40 år har vi kjempet for å få sannheten fram. I den hensikt ble avisene «8. mai» og «Folk og Land» startet, likeså Forbundet for sosial oppreisning og Institutt for norsk okkupasjonshistorie, videre er en rekke bøker skrevet og utgitt av privatpersoner, som oftest ved stor personlig og økonomisk oppofrelse.

Så er det da kommet enda en slik bok, en som til og med bærer tittelen: *Nå skal sannheten frem!* Forfatteren er Willy Bjørneby, mannen som i

1941 rømte fra England til det okkuperte Norge i en liten gummikano.

Det kan neppe bestrides at Bjørneby forfekter *sannheten* om Norges deltakelse i den annen verdenskrig, og om det beryktede «retts»-oppgjør etterpå. Bortsett fra det som angår hans personlige forhold, sier han jo egentlig ikke noe som ikke er sagt før. Men han sier det på sin egen barske måte —, og han sier rett fra: det som flere av oss andre bare

tør antyde. Spørsmålet er da om det er *klokt* å bære fram sannheten i en slik drakt? Vil Bjørneby bli tatt tilstrekkelig alvorlig? Boka er jo klart injurierende. Men mange av oss andre har gang etter gang injuriert myndighetene, bare i et mere glattslipt språk enn det Bjørneby bruker. Vil myndighetene reagere denne gang —, vil forfatteren oppnå det som vel må være hans hensikt: Å bli tiltalt for injurier?

T.E.

Kong Haakon's liv var ikke i fare

Det heter seg at tyskerne i 1940 forsøkte å drepe kong Haakon. Ikke minst i dette jubileumsår har vi lest om det i bøker og aviser, — og sett bilder hvor kongen søker dekning for tyske bombefly.

Er det ikke nå på tide å rydde av veien slike krigspropagandaløgn som kanskje en gang i kampens hete var nødvendige til oppstramming av kamplysten.

I «Dagbladet» for 29. april 1954 offentliggjorde historikeren Sverre Hartmann en faksimile av en ordre fra utenriksminister Ribbentrop, daterert 15. april 1940, til den tyske gesant i Norge. Det het her at kongens og kronprinsens liv ikke måtte bringes i fare.

I en krig må vi søke dekning for fiendens bomber og granater. Det gjelder oss alle, ikke bare kongen.

Og det var krig i Norge fra 9. april 1940 til 10. juni samme år. At spesielle tyske bombefly ble satt inn i jakt på kongehuset, stikk i strid mot orden fra en av Hitlers nærmeste menn, er i ettertid ikke bekreftet, og neppe mange vil tro at verdens mest disiplinerte soldater foretok en slik handling på eget initiativ.

Børre Vik

MELLOM TO STOLER

Som 15-åring kom jeg aktivt med i Nasjonalt Folkeparti. Jeg har aldri angret på at jeg ble en av «idealenes bærere». Rasialisme og sosial rettferd har alltid vært mine kjempeseter.

I sommer ble en moské i Oslo utsatt for et skremmende attentat. 10 medlemmer og sympatisører av NF har blitt siktet i saken. 5 personer er fengslet. Også jeg er siktet, selv om jeg ikke har noe som helst med denne forbrytelsen å gjøre. Selvfølgelig skal forbryterne ha sin straff. Å fordømme alle personer som var i

kretsen rundt NF vil imidlertid være ensbetydende med å skjære alle over en kom. Ikke alle unge nasjonalister ønsker nemlig å leve opp til det fiktive bildet av «nynazister» som så ofte gjenspeiles i massemedia.

I dag står jeg og mine kamerater så å si mellom to stoler, system-media sin hets mot oss og vår sak er ingen nyhet i seg selv. At mennesker som har opplevd en lignende hets under landssvikeroppkjøret skal gjøre felles sak med den pressen som har fordømt dem i 40 år, finner jeg derimot noe underlig. *Student i Oslo*

Individualisme, frihet og personlighet

Herr redaktør

Jeg har nettopp lest «Menneskesjelen under sosialismen», som Oscar Wilde skrev i 1890. I boken leser jeg bl.a.:

— Den rike unge mann kommer til Jesus, som sier til ham: «Du skulle kvitte deg med det du eier. Det hindrer deg i å realisere din fullkom-

mengjørelse. Det er et hemsko for deg... En byrde. Din personlighet trenger det ikke. Det er i ditt indre og ikke utenfor deg at du vil finne hva du virkelig er, og hva du virkelig trenger».

Til sine egne venner sier han det samme. Han oppfordrer dem til å være seg selv og ikke (Forts. side 15)

MÅNEDENS PERNILLE

To presseorganer og den 24. okt.

Jeg siterer først fra det ene, «NÅ», «Blomster til Quislings grav» av Arve Juritzen:

«Det er 24. oktober 1945, Akershus Festning, Oslo. En stormfull uvernatt med tåke og mørkt regnvær. Klokken er 02.30. Vidkun Quisling skutter seg mot den piskende vinden idet fire politifolk geleider ham ut på festningsplassen. Ti minutter senere er drønnene av ti skuddsalver over. Bare ulende vind bryter stillheten. Vidkun Quislings liv er over. 40 år og drøyt 12 timer senere skinner en varmende sol på en klarblå høsthimmel over Gjerpen kirkegård noen kilometer utenfor Skien.

En hvit, eldre bil parkerer ved kirkegården. En dame kommer ut.

Hun er alene, har med en liten bukett gule og hvite blomster. Hun er trolig i midten av 50-årene. Bilen hennes er registrert i Telemark fylke.

Hun går målbevisst mot kirkegårdsporten. Ordner litt på buketten, og har litt vanskelig med å åpne den sorte jernporten. Hun er kjent på kirkegår-

den. Går rett bort til stedet hvor gravvasene ligger— og så bort til den høyeste gravstøten. Høstsolen gjør at innskripsjonene er i skyggen. Men allikevel er det ikke vanskelig å lese etternavnene. Quisling.

Kvinnen lager en plass blant alle høstbladene. Hun setter ned blomstene. Reiser seg raskt. Titter på blomstene— på graven. Hun henter frem et lommeterkle. Tørker seg bak brillene. Var det en liten tåre?

Hun snur seg og går. Men så ombestemmer hun seg, må se graven en gang til. Det hele gjentar seg før hun rolig går tilbake til bilen.»

Det kunne ikke ha vært skrevet mer gripende. Jeg fikk tårer i øynene da jeg leste det. Blomstene fra den ukjente representerte også tanker fra meg, for den 23.10. kjøpte jeg, dessverre, som vanlig «Dagbladet» som lesestoff på trikken. Her lå det spekulative, hensikten om å «øke mest» til grunn for Frank Undalls oppsett: «8 kuler drepte Quisling», mens «slik ble Quisling henrettet» var det salgsfremmende oppslag på første side.

Ifølge elevene i klasse 9A og 9C ved Haugen skole, som har et innlegg i «Dagbladet» 4.11. inneholdt Undalls artikkel intet nytt. Det er tydelig å lese mellom linjene i innlegget at elevene er av den mening at «Dagbladet» burde ha holdt seg for godt til å forsøke på ny å slå mynt på det legale drap på Vidkun Quisling.

Men mens jeg leste Undalls tekst og så på de makabre illustrasjonene av «skytkeboksen» på Akershus som dannet forbilde for de danske dødsskur, som også er avbildet, og «patronen til en av kulene som drepte Quisling— holdt fram av en av de ti politisoldatene som var med i eksekusjonspilotongen» var tankene et annet sted. De gikk til den mannen som jeg ikke engang visste navnet på da han døde for åtte av den norske stats kuler.

Han ble tildelt to og en halv time ekstra til å vente på dem mens Københavns politidirektør med det tysklingende navn Seidenfaden (Silketrå) hastet mot Oslo for å lære den edle kunst å avlive sin neste i statens hellige navn. Krigens

ubestridte seierherre, Norge, skulle vise at det ikke bare kunne likvidere i krigstid, men også lovlig ta liv i fredstid, så her var det lærdom å hente. (Om dette omsatt til praksis henviser jeg til den danske journalist Ole Schierbecks bok «Dødsdømt— en nådeløs reportasje»— Fredhøis Forlag 1974. Danskene avvek allikevel på et punkt fra det norske eksempel. I Danmark fyrte ikke lederne for de utkommanderte bøddler pistolen av mot tingen til offeret etter at disse hadde avfyrt den drepende geværskuden.)

Frank Undall forsøker i sin «reportasje» bevisst å få fram at det var sitt liv Vidkun Quisling kjempet for under den mørke hekseprosessen mot ham: «Torsdag 11. oktober sto Vidkun Quisling i Høyesteretts skranke med svetten rennende nedover ansiktet for å avslutte sitt forsvar.»

Av alt jeg har lest og av alle de samtaler jeg har hatt med mennesker som kjente Vidkun Quisling var det dette, at hans motiver og hans handlinger skulle bli forstått som han

kjempet for. Han kjempet ikke for sitt liv. Han visste alt for godt at han var utsett til skyteskive, og at det var alle de andre res feil kan skulle blø for. Og hvis det rant svette nedover ansiktet hans, som Frank Undall påstår, så må det ha vært på grunn av alle de smålige motiver som retten forsøkte å tillegge ham. Jeg skriver «hvis» for etter bildet av Frank Undall å dømme, kan han ikke ha vært gammel nok til å ha vært tilstede i Høyesterett. Men det er mulig at også en slik påstand kan være salgsfremmende.

Det finnes som bekjent forskjell på godt og ondt som det er forskjell på Arve Juritzen og Frank Undall og på «NÅ» og «Dagbladet».

Men det finnes også likheter i verden selv om det er avstand i tid og sted. Sokrates måtte tømme giftbegeret for angivelig å ha villet Athens ungdom og Quisling stå som skyteskive for angivelig å ha fått istand den tyske besettelse av Norge.

Pernille

Cally Monrad

Av Dagfinn Gjessing

En aften i det Herrens år 1890 stod en ung pike på nitten spede somre frem på en av Martin Knutzens konserter i Kristiania for å synge roman-ser. Og det begav seg at pikebarnet tok hovedstadens kresne konsertpublikum med storm, at hun våknet neste morgen og var Kristianas kjeledegge.

En kald februar dag 52 år senere døde en gammel, bortglemt kvinne på et sykehus i Oslo etter et langvarig, bittert og smertefullt sykkelleie.

Mellom disse to begivenheter ligger en av de merkelige og mest bemerkelsesverdige kunstnerkarrierer som vårt land – ja, Europa – har opplevd.

Skivende folk som lager biografier over kjente kvinner og menn innen kunstens verden pleier gjerne å inndelegge verket i to avsnitt: 1) Kunstneren, 2) Mennesket. Noe slikt er ikke tenkelig når det dreier seg om Cally Monrad. Hos henne var kunstneren og mennesket ett begrep. Hun var kunstnerinne i alt i sitt liv. Hun var menneske i hele sin kunst. Det var det som gjorde henne uforglemmelig både som menneske og som kunstnerinne. Derfor kunne komponisten Sverre Jordan i en hyldingsartikkel til hennes femtiårsdag skrive: «Det var kanskje ikke så meget den i seg selv så bedårende myke og klare stemme der gav henne den posisjon hun har, som foredragets intensitet og intelligens, og den geniale evne til at fylde og farge hvert ord, hver tone med sjæl, liv og indhold. Hertil kommer så et fint musikalsk øre, en besnærende kunstnerisk og menneskelig charme, en fantasi og en overføringskraft som aldri forfeiler sin virkning.»

Sverre Jordan kunne heller ikke nevne kunstnerinnen Cally Monrad uten i samme åndedrag å tale om mennesket...

«Sjelden har vel en sangerinne i løpet av så kort tid blitt så populær som Cally Monrad», sier Rulle i boken «De andre».

Det er ikke overdrevet. Callys veg til berømmelsen tok en natt. Etter debuten i Oslo fulgte et triumf tog gjennom Norge og Sverige, og hvor hun kom forhekset hun sine tilhørere. I Sverige hadde hun fått

selve Wilhelm Stenhammar, pianisten og komponisten, til akkompagnatør. Det skulle naturligvis prøves før konserten, og på prøven sang Cally Monrad Stenhammars egen sang «Fylgia». Rulle forteller om dette:

«Aldri glemmer jeg Stenhammar, da hun var ferdig. – Blek reiste han seg opp, stirret på den lille, hektisk røde og oppspilte dame og utbrøt: Kors i Herrens navn –, vem är Ni? Ar Ni en engel eller är Ni en hexa?»

Stenhammar følte vel den gang noe slikt som det signaturen K.B. B. i Nationen ga uttrykk for mange år senere:

«Man skulle tro hun var en volve, at hun kunne se inn i dikterens og komponistens innerste – hun synger slik som man kan tenke seg de har drømt om å bli sunget.»

Det er store ord, men leser en igjennom alle artikler som er skrevet til hennes pris opp gjennom årene, ser det ut som om ingen ord har vært for store.

Svenskene var ville. Avisene var «panegyriske» i sine lovtaler, forteller Rulle. Men blant de svenske studentene ble det nærmest revolusjon. De spente hestene fra vognen hennes og drog henne i triumf gjennom gatene, de fulgte henne på ferden fra by til by for å høre henne om igjen og om igjen. Roser, dikt og ekteskapstilbud regnet over henne.

Triumftoget gikk videre – Cally Monrad opptrådte snart i København, snart i Berlin, Leipzig, Dresden. Men kjærligheten til Norge drev henne alltid hjem igjen etter kort tid. Snart begynte hun også å dyrke andre interesser enn romansesangen, allsidig var Cally Monrad alltid, i sin kunst og i sin menneskelighet. I 1903 finner vi henne på operascenen, hvor hun gjør sin debut som Grete i Humperdincks «Hans og Grete». Deretter en tid som operettesangerinne på Fahlstrøms teater. Tilbake til romansen; denne gang i Griegkonserter i Stockholm og Prag under ledelse av mesteren selv, nye konserter hjemme og i Helsingfors. I flere år var hun knyttet til statsoperaen i Berlin, hvor hennes Butterfly og Mimi vakte oppmerksomhet. – Flere ganger hadde teaterdirektører ute og hjemme villet ha henne til å prøve teatret.

40 ÅR SIDEN FREDEN

« 8. mai 1945 – da lov og rett hersket i landet igjen, da vi kunne juble over fred og frihet, og ikke lenger frykte volden og terroren. »

(Fra talen på en jubileumsfest for heimefrontfolk i Oslo.)

Omsider bestemmer hun seg, og gjør en oppsiktsvekkende entre på Nationalteatret som Jeanne d'Arc.

Men fremdeles var det ikke nok for henne. Lyrisk som hun var til det innerste av sitt vesen, var det henne ikke nok å gjengi andres stemninger, hvor meget hun enn ga av sin egen varme personlighet i hver opptreden. Cally Monrad hadde ting på hjertet selv, ting som var hennes eget helt og holdent. Derfor begynte hun ved siden av alt det andre å skrive. I 1913 kom hennes første «Digte», siden «Før dag» i 1920 og i 1922 den omstridte roman «Petju». Vi skal ikke innlate oss på noen bedømmelse av denne merkelige boken. Noen kaller den overspent, andre dyp. I allfall var den den første virkelige mystiske bok som er kommet ut her i landet.

I 1924 utga Cally Monrad sammen med den svenske diktter Nils-Magnus Folcke boken «Con amore», deretter kom «I dur og moll», med sitt publikum, hyldet og gamle og nye dikt, i 1929. Tre

år etter kom «Drømmeboken», ikke at noen skulle oppleve til-atter dikt. – Så, i 1937, «Tolv bakegang, hun ville slutte timer i sang», formet som versifiserte råd og vink til unge kunstnere, og endelig i 1941 hun å dyrke folkevisen, og diktsamlingen «Gjenklang». I mange var de som først gjennom hennes gnistrende geniale tolking først oppdaget de delige norske folkevisene. Og hun sang viser fra andre land, stilte dem sammen med våre egne og lot oss føle egenarten i dem alle. Men ettersom hun ble eldre, trakk Cally Monrad seg mere og mer tilbake fra offentligheten. Fra offentligheten, men ikke fra kunsten, det kunne hun ikke, like godt kunne hun opphørt å leve. I hennes hjem skapt et samlingssted for mange av våre mest begavede kunstnere, der møttes sangere, musikere, malere og billedhuggere og diktet til soireer hvor hver ytet sitt, men alltid med Cally Monrad som det samlende midtpunkt, som behersket alle med en nesten overnaturlig charme.

Men enten hun nå var lyriker, skuespillerinne eller operasangerinne, så var det romansen som eide hennes sjel. Hun dyrket den og ga den nytt liv, nytt innhold, og folk ble aldri trette av å høre henne på ny. Helt til hun plutselig brøt av da hun ble femti år gammel. Da tok hun avskjed etter kom «I dur og moll», med sitt publikum, elsket som aldri før. Hun ville

(Forts. side 7)

Cally Monrad . . . (Forts. fra side 6)

Da ulykken brøt inn over Norge i 1940, var Cally Monrad en eldre dame, hvis liv hitil hadde vært en dans – men ikke alltid en dans på roser. Nu var hun trett av dansen, nu var tiden kommet for henne til å ta en velfortjent hvile. Hun hadde i sannhet gitt sitt folk mere enn de fleste andre av skjønnhet og kjærlighet, av henne kunne landet ikke kreve mere. Men hennes hjerte var ikke gammelt, det ble aldri trett av å elske sitt land. Derfor lot hun seg atter overtale til å tre frem, da tunge og vanskelige tider krevde den ytterste innsats av dem som hadde beholdt hodet kaldt og sjelen varm. Hun fikk nye oppgaver. Endelig hadde landet fått myndigheter som viste virkelig interesse for hennes store idé; en fast operascene i Norge, og en offentlig Statens Teaterskole. Så langt som til en fast, norsk operakom det ikke, men Teaterskolen ble opprettet, og Cally Monrad tok på seg den vanskelige oppgave å være dens leder. Og da hun i 1942 ble bedt om å gå inn i stillingen som sjef for Det Norske Teatret, tok hun også dette på seg. Hun så klart at hun her gikk til en uhyre krevende oppgave, slik som tiden var. Men hun gjorde det, fordi Det Norske Teatrets eksistens sto på spill.

Tyskerne ville ha tak i teatret til sine formål, og Cally gikk inn for det ene mål; å bevare et norsk teater. Hun sa selv i sin tiltredelsestale i november 1942:

«– Mitt brennende ønske om fred og gode arbeidsvilkår for dem som i denne tiden skal vise fram mennesket, menneskets sjelekamper og daglige strid. Dette mitt ønske om fred vil jeg framheve før vi går til

vårt dagsarbeid ved Det Norske Teater. Jeg møter dere idag med åpent hjerte og ønsker dere alle en god og fredelig arbeidstid. Jeg vil da først og fremst gjøre mitt til at Det Norske Teatret kan holde fram som det lover, fremme norsk ånd, norsk lynne, bevare det vakre norske målet og sørge godt for alle de talentfulle skuespillerne ved teatret». – (Sikkert etter Norges Kvinder 13/11 1942).

Slik var Cally Monrad. Et åpent hjerte hadde hun alltid, og alltid var hun villig til å gjøre sin innsats når hun kunne utrette noe for andre mennesker eller for sitt fedreland. Tross sykdom og tretthet ga hun ikke opp, hennes liv i disse årene var et eneste stort offer som langt oversteg hennes svekkede krefter.

Hun fikk da også føle det – etterpå. Etterpå, da «frigjøringen» kom og ingen hadde bruk for henne lenger. Da hun skulle tråkkes ned og glemmes. Da hennes kamp for å bevare norskdommen var blitt «forræderi».

Cally Monrad levde sine siste år som en flyktning, uten et fast hjem, uten andre inntekter enn en liten livrente og det som hennes få trofaste venner hjalp henne med. Og til slutt brøt det sammen over henne, hun ble innlagt på sykehus og stod aldri opp mere.

«Cally Monrad er nesten blitt en myte i vårt land», skrev en kvinnelig journalist i «Morgenavisen» i 1933.

Myter er gjerne seiglivende, selv om de for en tid glemmes. Og så lenge sang klenger mellom Norges fjell, så lenge vil myten om Cally Monrads sang leve.

Dagfinn Gjessing

De små ble hengt – de store slapp fri

I Lillehammer-avisen «Dagningen» fant vi denne reaksjon på den norske film «Belønningen», som ble sendt i TV 11/11.

● Forholdene som ble skildret i fjernsynsfilmen «Belønningen» var vanlige for hele landet, – også i Oppland. De som hadde tjent seg rike på krigen gikk fri.

● Medlemsskap i NS førte til strengere straff enn stor fortjeneste på bygging og leveranser til tyskeranleggene.

● 40 år er gitt siden landsvikoppgjøret tok til. De som fikk sine saker for retten først, ble hardest dømt. Dommene ble mildere etter at man hadde statuert eksempler.

3 500 opplendinger ble dømt til straff i det landssvikoppgjøret som startet for 40 år siden. Få av de dømte var blant dem som hadde tjent seg rike på krigen.

– I likhet med hva som gikk fram av filmen «Belønningen» som ble vist i fjernsynet mandag, gikk rettsoppgjøret greit for de som hadde hatt store leveranser og byggeoppdrag for tyskerne også i vårt distrikt, sier Gudmund Moren ved Opplands-arkivet på Maihaugen. Moren har arbeidet med rettsoppgjøret som forsker.

Verst å være NS medlem

– Det var medlemskap i Nasjonal Samling som veide tyngst og profittørene var sjelden medlem av partiet selv om de tjente store penger på tyskerne.

Dette avspeiler to ting etter min mening: Rettsapparatet hadde ikke kapasitet til grundig å gå inn i økonomiske landsviksaker og den grunnleggende holdning at det å være kapitalist i fred eller krig er det samme. På mange måter møter vi en del av denne holdningen nå hos skipstrederne som vil seile på Sør-Afrika, for hvis ikke de gjør det er det andre som vil ta på seg frakteoppdragene. I filmen «Belønningen» hadde snekkeren som svingte seg opp til å bli brakkebaron samme holdning. Bygger ikke vi brakker for jugoslaviske krigsfanger, er det andre som gjør det. Moral er ikke noe begrep i denne sammenheng.

I et økonomiske landssvikoppgjøret var det selskapsformen som beskyttet mange profittører, mens folk lenger nede i apparatet ble dømt.

BRAKKEBYGGING PÅ Dombås

Av de bedriftene som hadde byggeoppdrag for tyskerne i Lillehammer og Gudbrandsdalen, var det entreprenørfirmaet A/S Konstruksjon med hovedkontor i Oslo som fikk den største økonomiske inndragningen. De hadde store byggearbeider for tyskerne i Dovre kommune og startet opp her i 1941. Deres virksomhet i denne kommunen førte til en viss legitimering av det å arbeide for tyskerne. Dette fikk også politiske ringvirkninger ut fra at Dovre var den kommunen i Oppland som hadde høyest NS-medlemstall, mener Gudmund Moren.

Lokale fikk bøter

– A/S Konstruksjon var nok det firmaet som fikk den største smellen blant de som var i aktivitet for tyskerne i vårt distrikt, men også flere lokale byggmestrene fikk bøter. Flere saker ble fremmet, men de gled unna og resultatet var mindre bøter som ikke sto i noe forhold til den økonomiske gevinsten som ble høstet, sier historikeren Tore Pryser til Dagningen. – De straffene som økonomiske landssvikere og brakkebaronene ble idømt, enten i form av

fengselstraffer eller bøter, står ikke i forhold til straffen NS-medlemmene fikk.

– Enkelte red også to hester og betalte tributt til Hjemmefronten for å slippe unna.

Mange var med på dette spillet, arbeidsgiverne møtte stor velvilje blant annet hos bygningsarbeiderforeningene. Deres grunner for et samarbeid kan være aktverdige, det var snakk om å gi folk arbeid. På mange måter kan det bilde som ble tegnet i filmen «Belønningen» være lite nyansert, man var ikke motstandsmann eller på feil side, det var også grader på begge sider. Jeg kan forstå arbeidergutten som ville skape arbeidsplasser, og for den som sulter er jo tanken på å skaffe seg arbeid fundamentalt.

Først i køen: hardest straff

– Landsvikoppgjøret sett 40 år etterpå?

– Det er denne høsten 40 år siden de første rettsakene ble ført og situasjonen i Oppland var som i landet forøvrig: De som sto først i køen fikk de strengeste dommene. Frontkjempere og angivere var de første som ble ført for retten og straffene var meget harde. Da skulle man statuere et eksempel, men etterhvert viser man en klar glidning mot mildere straffer. Blant de første sakene som ble ført i Lillehammer var en mot en norsk gestapist og angiver som var en av de rundt 20 som ble dømt til døden under rettsoppgjøret. Hadde denne saken blitt ført for retten seinere, ville dommen blitt en annen.

– Rettsoppgjøret var altså ikke rettferdig?

– Nei, det kom da også fram det firmaet som fikk den sosiale skjevheten som slo ut i retten. Arbeiderguttene ble tatt hardt i forhold til storbønder og borgerskapets ungdommer. Slike klager foreligger fra flere, blant annet fra de som tjenestegjorde som domsmenn.

Dessverre er ikke rettsoppgjøret systematisert, og jeg er ikke i tvil om at det vil komme fram mye nytt og kontroversielt stoff hvis dette blir gjort, sier historikeren Tore Pryser til Dagningen.

75 ÅR

Den 21. august 1968 fant vi følgende hyllest i «Østlendingen» og «Østerdølen»:

Tidligere sogneprest Sigurd Haga fyller idag 75 år. Fra 1925 til 1942 virket Haga som prest i Rendalen, 1 Hr. Samuels rike. I disse vakre bygder skulle denne rikt utrustede mann få anvende mange av sine fremragende egenskaper. De mange farver i paletten kom til syne i sterk sosial og humanitær interesse. Han var i en årrekke formann i Øvre Rendal skolestyre, og her kom tilfulle hans usedvanlig gode

organisasjonstalent frem. Raskt og effektivt løste han oppgavene. Berger folkeskole står igjen som vitnesbyrd om denne manns gjerning og innsats i sognekallet.

Som predikant faller Haga avgjort i oratorenes rekke. Han er i besittelse av en sjelden god formell evne, både muntlig og skriftlig, noe som i høy grad gjorde seg gjeldende fra «stolen».

Sjelden har vel Rendalens menigheter fått høre en så edel og klangfull veltalenhet strømme ut fra prekestolen.

Dagens jublant er en rik og

markant personlighet. Han nyter sitt otium i vår hovedstad sammen med sin gode og omsorgsfulle hustru Elina. Vi gratulerer!

A.

Den 22. august 1968, dagen etterpå, fant vi følgende:

Beklagelse

Vi brakte i går en fødselsdagsomtale av tidligere sogneprest Sigurd Haga, hvilket vi beklager.

Red.

Kan noen gjette hvorfor?

Julelys over frossen snø Stille vandring i korsenes hage

Av Frank Rennord

GUDS FRELSE

Av Dag Markus

JESUS VAR IKKE REVOLUSJONÆR ELLER «DEN FØRSTE KOMMUNIST», som noen sier. Selv uttalte han jo at hans rike ikke er av denne verden. På den annen side, dersom hans retningslinjer var blitt fulgt, ville nok verden ha sett ganske anderledes ut. Men verden ligger i det onde.

Den frelse som Jesus kom for å gi, ligger derfor først og fremst på det personlige plan. For siden å gjøre sig gjeldende i vårt daglige liv. «Dere er idag en frelser født!», lød englebudet hin juleaften.

Jesu samtidige landsmenn ventet en ganske anderledes Messias, en jordisk hersker som skulle gjenopprette Davids riket. Jesus var vitterlig Messias og Davids-ætling, men FORKYNTE GUDS RIKE SOM EN ÅNDELIG REALITET, hvis livskrefter kom ved ham, og virker i denne verden dog sin gjerning. Inntil fullendelsen ved Jesu gjenkomst. Det er vår kristne tro og håp. Utgangspunktet for denne livsprosess er hans komme for snart to tusen år siden som et barn i krybben. La oss denne juletid ta imot det gode, gamle budskap, «lukke ham inn i hjerte og sinn med all hans nåde og gave». Eller som Grundtvig sier det i sin bearbeidelse av Luthers salme:

«Kom Jesus, vær vår hytte-gjest,
Hold selv med oss din Julefest,
Da skal med Davids Harpeklang,
Dig takke høyt vår Nyttårs-sang.»

Da får vi en gledelig Jul.

Amen.

Etter kampen

Av Kai Normann

Det kommer etter alle slag
som etter livets strid
en fredens, eftertankens dag
en livets aftenstid.

Der kommer dag, der kommer stund
da all vår strid er endt
i fredfull ro, som barneblund
før kamp du hadde kjent.

Den kommer etter nederlag
som etter seiers rus,
den store indre oppgjørslag
med åndens vingesus.

Da føler du at kampens gny
som bruste i din sjel,
blir borte som en dunst, en sky,
at freden er din del.

Du føler, full og ren og klar
der innerst i ditt bryst
den store freden alltid var
når bare Du blev tyst.

«Hvo er du, som leder efter
Lys i Mørket, efter Viisdom
ved Gravene?»

(Nordahl Brun)

Små lysflammer skjalv der de brente ved alle de små hvite sengene utover kirkegården. Det var julehilsenen fra de levende til dem som var gått foran, – en reminisens fra det gamle katolske Norge. Ennå hørtes toner fra postludiet i kirken, mens de siste av menigheten seg ut i kvelden etter gudstjenesten. Julaften. Og der tendtes nye lys, der falt noen tårer og man rettet ennå litt på kristtorn-kransen, så de røde bærene kom til sin rett. Etterhvert ble lysene stående der og skinne så ganske alene, men de bar en varme av budskap og kjærlighet i seg, som alt søkte kontakt med himlens stjerner. Gloria in excelsis Deo

Kirkegårdsporten klynket engstelig etter hver der gikk. Den hang der bare etter øverste hengslet, slik den hadde gjort i uminnelige tider. En gang hadde den vært grønnmalt og uten lyte men årene hadde også tåret på den.

Sjelden går en målbevisst inn i denne korsenes hage. Helst går vi utenom dette stedet som minner oss om at også vi engang skal forlate livet. Nei, en faller kanskje helst derinn en ettermiddagstime på vårparten når markene ligger foran gjenfødselen og sauene med sine lam gir et billede av sakral fred. Eller når en er fylt av disse meditative bølger som gir vemod i sinnet.

Men nå gikk jeg altså der og leste de gamle, kjente og kjære navn. Det var som å lytte til sprø toner fra spinettet, – toner som bar utover tid og avstand. Her ligger du oldefar, ogoldemor, og de andre etter dem. Den gamle blodboken sprer sitt favnende løvfang som en velsignelse over dem. De vaklende jernkors står der og forskyner de levende om alle avdødes fortreffelige dyder og deres store fruktbarhet. Men skriften er skrøpelig og utvisket, som tviler den selv på budskapets kraft til en verden som ikke føler seg så overveldet av dets sannhet. Like fullt blir jeg hver gang grepet av den varme som ordene gir, av den tolkning som skal reise

avdøde et kjærlighetens mausoleum i det liv som ble forlatt. Det var slektens heder å ære dem som drog. Dødens gjest var dengang mere sjelden enn i vår egen tid hvor dens sigd meier så skånselløst ned. De levde mere for og med hverandre. Derfor føler jeg også at der bak datidens svulstige ord ligger en hjertets lengsel etter denne kvinne, hvis herjede gravplate bærer denne tekst:

Denne ædle Quinde,
der forundtes den sjeldne Lod
at blive Moder til 15 Børn,
har ogsaa ved sin herlige Vandel

og Virken sat sig det
skjønneste Eftermæle.

Fred med dit Støv,
Du elskeligste Hustrue,
Moder og Veninde.

Velsignet være dit Minde!

Og jeg ser andre graver med solsvidde kors, hvor navnene blekner i dødens glemsel. Ustelt og forlatte. Snart vil de fylke seg til de mange navnløse som topper seg i små tuer bortetter. Og likevel, – rundt liver av disse tuene har der engang stått en forlatt liten skare og sett presten kaste jord på kisten. Der var kanskje tårerløse øyne, mens gråten verket i brystet. Men du og jeg går ennå midt i livet, får føle solens varme og kveldens stille fred. Vi har dagen fylt av plikter, – arbeid, vi ikke kan forlate, – men en dag ligger vi likevel begge under en slik forglemt tue. Ingen bryr seg lenger om hva du har tenkt, hva du har følt eller hva du har opplevd. Ingen bryr seg om den urett du kanskje led, eller om den smule heder du tok med deg. Du er bare en liten tue med gressstov på.

Der ligger nå bonden Aslak Storlien. Slekten sitter ennå deroppe på fjellgården. En fin liten gard er det sannelig også. Men en dag ble Aslak kjørt til bygden. Han hadde fint åklæde over kisten og stort følge av karjoler. Flaggene hang på halv stang, der huslyden var bedt til gravøl. – med blinde stenger hos dem der helst var ubedt. Ved kirkegårdsporten sto presten i samarie og hilste dødens fred. Men for Aslak var det slutt med bekymringer for vær og avling, for kalvingen til Dagros. Det var slutt

på kranglet med Per Nedrehaugen om byttesteinene ved elven. Så absolutt og rent utrolig slutt. Langt på kveld bar ferd den heim, dog ikke fullt så dyster. Gravøl er nå engang gravøl, og der er gard og jord som fortsatt skal dyrkes. Livet skal leves videre og derfor visnet blomstene på Aslaks grav. Og ingenting er mere visst enn en viss grav. Den er barbarisk visst og snart er også du en tue blott, min kjære Aslak.

Men det er så, at kjærligheten bruker ikke bare blomster. Den har sine tanker og sine minner. Svikter omhuen for slektens graver, så er det fordi livskampen går opp i de nære ting. De døde får ei hefte på livets reis. Men de lever i gardens liv, i dine barns arbeid, i jorden som ble ryddet, i trærne som ble plantet og gjennom den slekt som følger.

På dødens terskel kneler vi for livet.

Der ligger du, lille Kari. En liten hvit marmortavle har du også. 6 år var du bare, – men vi husker deg med dine kjære, glade øyne som lo mot livet, og som hver morgen ventet på dagen som en gave. Det var snikmord av døden å hente deg så tidlig. Vi var så mange andre som burde ha gått først, men slikt forstår jo hverken du eller jeg. Jeg tender mitt lys for deg, som du skal ta inn til din lille snøhule og la det varme og fortrylle deg. Slik du husker det fra en pyramide av snøballer. Du så med undring lysets skjær derinne og ditt lille barnehjerte følte noe stort det ikke kunne fatte.

Nei, et kjært barn er ikke borte fordi om døden tar det. Det lever igjen, – ofte mer intenst i vår bevissthet enn kanskje noensinne tidligere. Det bølger av minner og indre syn som gjør bildet levende, selv om hjertet krymper seg i sorg. Men jag aldri sorgen bort, – en slipper så likevel ikke forbi den. Søk å føre den varlig inn til deg, – gi den en vakker og verdifull plass i ditt hjerte. For ingen vender tilbake. Og intet menneske lever sitt eget liv.

Berte Olsdatter, ja – «Hvil i Fred». Du kan såvisst ha trang for det. For oss var du «Berte» (Forts. side 9)

DÅDEN og DØDEN

En spesial-artikkel for «Folk og Land»

Posthumt utkom Robert Falcon Scotts dagbok «The last Expedition» i 1913. I Norge året etterpå. Da jeg den gang leste boken, skrevet med dødens påholdne penn, var jeg dypt grepet. En odysse av lidelser og skuffelser, til et akkompagnement av uendelige dagers bitende, hvirvlende stormkast. Rundt dette vesle, spansrede teltet, hvor fire menn mobiliserte sine siste krefter for å overleve. Senere har jeg flere ganger lest boken – hver gang like grepet. Så dukker det opp, helt plutselig, i det Herrens år 1985, en melding med stort oppslag i et par større aviser, hvor det blir slått fast at Scotts siste polteam omkom av kalori-mangel. Ekspedisjonen hadde for lite mat og brensel. Dette er sørgelig korrekt, den hadde for lite mat, ja, – selvsagt da også for få kalorier. Man får et beklemmende inntrykk av at vedkommende korrespondent overhodet ikke har lest hverken Scotts dagbok eller Trygve Grans bok «Hvor Sydlyset flammer». (1915) Det ville da ha stått ham tindrende klart at disse 4 menn befant seg bare 18 km. fra selve oasen, nemlig «En-tonn-Depotet». Fra frelsen.

Hvordan kunne Scott ha kalkulert med at stormen skulle oppholde dem gjennom uendelige lange dager, hvor de ikke engang kunne stikke hodet ut av teltet?

Den 11. november 1912 noterer Trygve Gran: «Til En-tonn-depotet ankom vi ved midnattstider . . . I depotet her er masser av mat og olje.»

Det er flott og vitenskapelig å skrive om kaloremangel. Min personlige oppfatning er den, at bortsett fra frost og matmangel, så var motstannsviljen hos disse fire menn, og ikke minst hos Scott, betydelig nedsatt gjennom skuffelse og depresjon etter at det norske flagget hadde hilst dem som en hån på polpunktet. Igjen skriver Trygve Gran 12. november: «Et slag for Scott var det å finne Sydpolen erobret. Han så sin livsdrøm ødelagt og syntes seg forurettet. Dag ut og dag inn sto vidden som et eneste

hvirvlende kaos – og intet menneske kunne ferdes ute.»

I Websters Biographical Dictionary står det under Scott: «Perished on return trip as result of bad Weather and insufficient Food.»

Fra Scotts dagbok 15/1 1912 refererer igjen Trygve Gran: «En forferdelig skuffelse er det, og jeg er bedrøvet for mine kjære ledsagere. Farvel alle mine fagre drømme.»

I den tidligere nevnte avisartikkel heter det så bl.a.: «I Storbritannia har Scott siden alltid blitt betraktet som den store Sydpolhelten, mens mange ikke engang kjenner noe særlig til Roald Amundsens bragder,» og at sistnevnte i England ikke har høstet den beundring han fortjener. Hvilket igjen synes å tyde på at korrespondenten savner ethvert kjennskap til hva der foregikk forut for kappløpet til Sydpolen. Det er et ømtålelig emne, ja, nesten farefullt å berøre.

La meg da først få referere Gyldendal leksikon, hvor det står om Roald Amundsen: «. . . La frem plan om drift over Nordpolhavet, men endret i stillhet planen til å gjelde Sydpolen . . . «I stillhet» Jeg minnes at forut for denne planlagte «Nordpols-ekspedisjon» ble det til det norske folk sendt ut postkort, som var til salgs til støtte for ekspedisjonen. Disse skulle så bli stemplet på Nordpols-kalotten. Jeg minnes at jeg selv sendte inn slike kort og fikk disse tilbake lenge etterpå, stemplet Sydpolen eller Rossbarrieren, – er litt i tvil på dette punkt. Og jeg minnes også at jeg i ungdommelig harme rev kortene i stykker. (Hvilket rent pekuniert var dumt, da dets verdi idag ville ha vært ganske høy).

Never mind, og la meg så få nevne at jeg, som også så mange andre, fant denne frontending hos Roald Amundsen lite verdig, og sportslig unfair overfor Scott. En oppfatning som også kom til orde i den utenlandske presse: Ja, den dype menneskelige tragedie omkring Sydpolen og Scotts ferd, vendte for en tid hele det

engelske folks animositet mot oss.

Dette må vi, under de daværende omstendigheter forstå.

I den engelske filmversjon fra 1948, som vi senere har sett i norsk TV, er det en scene, hvor Scott ved Rossbarrieren mottar et telegram fra Roald Amundsen, sendt fra Marseille. Det heter i dette at Roald Amundsen stevner mot Sydpolen. «DEN FARKEN», utbryter så Scott, idet han refererer telegrammet for sine kamerater.

Det stemmer ikke med min oppfatning av major Scott at han VILLE ha nyttet et slik ord. Han var en gentleman.

Trygve Gran var enig med meg i det, da jeg under okkupasjonen hilste på ham under en hirdmønstring.

— — — Kanskje kan jeg med denne artikkel få dagens ungdom til å forstå de rette kjensgjerninger omkring dagens kappløp til Sydpolen i 1910–12.

Og jeg skulle også ønske at det filmteam, som ifølge aviser og TV, nå spiller inn en ny film om ferden, vil bringe disse frem på en korrekt måte.

Senior

AVERTER I

FOLK^{og} LAND

Norsk bætasuppe

Fra Stortingets talerstol ba Johan Nygaardsvold om å bli stillet for riksrett.

Mente han dette, eller var det nærmest en fleip?

En sjømann fra hjemstedet til Johan Nygaardsvold fortalte meg noe som har fått meg til å tro at statsministeren var ærlig i den saken.

Da sjømannen, som jeg traff ute i verden, kom hjem etter krigen, traff han sin gamle venn, Johan, som en nedbrutt og deprimer person. En mann som likte lite å bli hedret for sin krigsinnsats.

Om «landssvikeroppgjøret»

Julelys over frossen snø . . .

(Forts. fra side 8)

på stølen», som gjennom årenes barnesomme møtte oss i den lave selsdøren. Du satte dine rømmekoller foran oss på Vorherres egen damask, spunnet av sol og regn. Du var som skåret ut av selve heia og ditt hår duvet som et vidjekratt. Dine leddsyke fingre hang ennå ved spøtet, men tungen var rapp med ord. Ditt hjerte var mildt og du elsket din fjellgang med holk på rygg. Da du falt bort var det som en bro falt sammen, – en av dem til en barndoms Shangri-La.

Nei, bry deg ikke om at du bare har et trekors med skårne bokstaver, mens andre har gitter og marmor med gull på. Stands skille følger deg til dødens kyst. Man vil nok gjerne jevne allting ut, men overfor den største av alle demokrater, smykker menneskene sine kjære til den siste fred med Charons ferje. Man skal sanne hvem der kommer, og de som blir tilbake skal sanne hvem som dro! Men, kjære Berte, – ditt enkle trekors fester HAN seg ikke ved, men ved ditt hjerte, som ikke kjente noe ondt.

– «Så ta da mine hender . . .».

— — — Der er så mange, mange flere, – og av dem som skrev linjer i mitt eget liv. In the midst of Life we are in Death. Jeg føler sterkt sannheten i disse ord, der jeg går omkring som en kirkegårdsvander der spiller med sordin. Skuffelser

vokser som trær, gledene som små blomster, men tvers igjennom det hele nekter vår bevissthet å tro, at alle våre tanker, følelser og lengsler er gitt oss for bare et kortvarig liv, som ikke eier en evighet bak seg. All den kraft, alle de drømmer vi bærer med oss må rekke langt utenfor det, som dekker livets behov her nede. Tror ikke mauren at dens egen tue er hele verden? Den kjenner ingen andre tuer, – slik heller ikke vi kjenner de andre tuer i universet. Pirk i tuen med din stokk, og en verden går under. Slik kan vel Vorherre iblant pirke ved vår tue, – som vi tror er den eneste ene. Fordi den er vår verden.

Ensomhet gir fred. Du hører et hjerte slå og søker en himmel. Og døden går med sin sigd over jorden, men du er ikke redd for den. Noe blir tilbake, – minnet om et kjærlig smil fra en som gikk bort.

Jeg kjenner ikke noe mer sublimt uttrykk for storhet overfor dødens nærhet enn den som vi finner i Njaals saga, der Gunnar fra Lidarende, dømt fredløs, har tatt avskjed med sin hustru og med sine folk. Men da han ser seg tilbake, sier han:

«Fager er Liden, aldrig har den syntes mig saa fager før, Agrene gule og tunet slaaet. Jeg vil ride hjem og ingensteder fare.»

I all sin enkelthet er dette uttrykk for slik hjemfølelse og glede, en så opphøyd tillit til skjebnens vilje, at man må lete etter sidestykke. For det er jo Døden som venter ham for hvert skritt der hjemme.

Og likevel: – «Jeg vil ride hjem og ingensteder fare!»

For hjemmet, – det er nettopp der du skal møte både ditt liv og din bortang. Og med hjemmet menes ikke akkurat et hus med vegger og tak, men der hvor ditt arbeid og ditt hjerte er, der din skapende kraft finner vei, dine tanker flukt og ditt sinn harmoni.

Det er der hvor en liten lysflamme over frossen snø vil ånde varme mellom deg og de kjære du forlot.

En stille julaftens time.

Frank Rennord

sjømann fra sørlandet

INGEN DROSJE LEDIG TIL GENERALEN

Rittmester

Harald Normann:

«UHELDIG GENERALSTAB!»

Pax Forlag

Faktisk er boklistene fra Pax Forlag verdt å studere. Også der kan vi finne bøker som samlere av krigs- og okkupasjonshistorisk litteratur bør sikre seg.

Så får vi heller bære over med Pax-forfatternes venstredreining.

En slik bok er «UHELDIG GENERALSTAB», som vi nettopp har lest.

Velskrevet er den ikke, men du verden hva forfatteren har fått med av situasjoner og opptrinn fra den underlige Norges krig, hvor vi følger vår uheldige generalstab fra 8. april 1940.

En tankevekkende, tragikomisk bok som vil interessere dette blads lesere.

EN SMAKEBIT fra 1. kapittel gir mersmak:

Da Norge i 1949 gikk inn i NATO ble det begrunnet på flere måter, men avgjørende måtte det bli at såvel statsmaktene som de militære myndigheter var overtydet om at selv og alene klarer ikke det norske folk å forsvare landet.

Denne oppfatning var naturligvis skapt av det som hadde hendt i april 1940. De fleste nordmenn mente – og mener fremdeles – at med det vi da opplevde var det en gang for alle bevist at angrep av stormakter kan ikke Norge slå tilbake bare med egne krefter.

I virkeligheten ble dette slett ikke bevist. Noe vi fikk klart bevis for var derimot følgende:

Dersom vårt forsvar har én ledelse som er uforberedt på at Norge kan bli angrepet, og vedblir å være uforberedt selv etter at en europeisk stormaktskrig er begynt, dersom det første ledelsen gjør når angrep kommer er å forlate sin kommandoplass, bryte alt den har av forbindelser og dermed slippe tøylene, når den glemmer eller overser viktige bestemmelser i gjeldende regler, når den unnlater å følge råd som er gitt i taktiske direktiver, f.eks. om støtte til kystfestninger som er under angrep fra sjøen, når den dertil gripes av en spionfrykt som

gjør den til en større fare for egne landsmenn enn for fienden, – når trekk som de her nevnte karakteriserer ledelsen av vårt forsvar, da kan ikke Norge selv og alene slå stormaktsangrep tilbake.

Det kan påvises at omtrent som her beskrevet var det vår militære ledelse forholdt seg i april 1940. At spionfrykt gjorde den likefrem livsfarlig for egne landsmenn har undertegnede særlig gode forutsetninger for å bevitne.

Sjøforsvarets ledelse holder jeg her utenfor. Om den er å si at den gjorde et nyttig tiltak i 2200-tiden den 8. april, da den pr. radio ga ordre om slukning av alle fyr fra Oslofjorden til Vestlandet. Det ble nyttig for så vidt som det medførte at de to tyske flåteavdelinger hvis mål var Oslo og Kristiansand ikke ble i stand til å følge sin «timeplan» for angrepet, – et forhold som faktisk ga vårt forsvar en sjanse. Hva Sjøforsvarskommandoen senere gjorde vet jeg lite om, og skal ikke gå nærmere inn på det.

Den ledelse jeg sikter til er følgelig Hærens Overkommando (HOK), dvs. den institusjon som ble etablert omkring midnatt mellom 8. og 9. april og besto av Kommanderende General (med adjutanter) og Generalstaben. Hva denne kommando presterte var slik at det skal godt gjøres å finne eksempler på slettere militær ledelse i europeisk krigshistorie.

Man vil naturlig nok undres på om det finnes krigshistorisk belegg for en slik påstand, men det gjør det. Hva HOK foretok seg i krigens første timer og dager har vi ganske utførlige opplysninger om, blant annet i det avsnitt av «Norges krig 1940–1945» som er skrevet av generalmajor R. Roscher Nielsen (i 1940 avdelingssjef i Generalstaben). Når det generalen der forteller suppleres med opplysninger som er gitt i «Innstilling fra Undersøkelseskommisjonen av 1945» (bilag b, II), blant annet om hvordan Kommanderende General den 9. april måtte ut på letning etter sin generalstab, vil man innse at kritikken ikke lett kan overdrives.

Av det de to kilder avslører, må først nevnes at «ut på natten» ble Hærens Overkom-

mando igjen oppløst. Det foregikk slik: Kommanderende General reiste i sivilt antrekk til sitt hjem på Strømmen, mens Generalstaben, medbringende generalens uniform, bega seg ut på en reise som ble i den grad ilsom at den nærmest gir inntrykk av panikkartet flukt. Har jeg forstått Roscher Nielsen riktig, forlot staben sine kontorer på Akershus fordi man fryktet bombeangrep mot Oslo sentrum, – et angrep som det i øyeblikket ikke var tegn til, og som heller ikke kom. (At også andre skremmende tanker medvirket, er sannsynlig. Hva jeg her sikter til, skal senere bli omtalt.)

Men er det ikke grovt urettferdig å bruke ord som panikk og flukt i forbindelse med denne reisen? Var den ikke bare en fornøftig «tilbaketrekning» (som hurtige bevegelser vekk fra fiende vanligvis kalles)?

Nei, det er en hel del som tyder på at panikk og flukt er dekkende ord. Det første er at blant alle de steder Generalstaben kan velge som nytt hovedkvarter, velger den et hotell på Slemdal, – et hotell som ved stabens ankomst viser seg å være fullt av gjester. At man ikke har gitt seg tid til på forhånd å undersøke om der er plass, er et tydelig panikksymptom.

I dette hotellet blir Generalstaben værende noen timer. Men det blir etter hvert klart at her, i mylderet av bekymrede hotellgjester, er det ikke mulig å etablere et brukbart hovedkvarter. I virkeligheten fikk staben ikke gjort noe som helst av militær betydning under hotelloppholdet.

Det må ellers nevnes at det ikke fantes noen norsk hær å føre kommando over. Bare små deler av den var satt opp, og selv disse får man ikke forbindelse med fra Slemdal. Her får man heller ingen sikker melding om hvordan tyskernes angrep utvikler seg. De som har noe å melde – det er faktisk ganske mange – har jo ingen anelse om hvor HOK er å finne.

Slemdal er med andre ord ikke noe blivende sted. Man må, som Roscher Nielsen skriver, søke til et sted hvor man kan få «sikre forbindelser ut over landet». Det blir også

snart «for hett» på Slemdal, så ferden må gå videre.

I starten på den etappe som nå begynner, finner vi atter tegn på panikk. Umiddelbart synlige er de neppe. Generalstabens offiserer viser sikkert ingen engstelse. Den som kjente dem eller fikk anledning til å se HOK på nært hold i april dagene, vil vite at den ytre ro var upåklagelig. Panikken ga seg utslag i at initiativ og handlekraft var lammet, direktiver og bestemmelser glemt. Det ser vi blant annet ved avreisen fra Slemdal.

Forholdet var at da man fant å måtte reise videre var Overkommandoens ubetinget viktigste person, Kommanderende General, ikke til stede. Det var avtalt at fra Strømmen skulle generalen reise direkte til Slemdal, men han er ikke kommet ennå.

Hva gjør så Generalstaben? Den reiser allikevel. Den gir seg ikke tid til å vente på Hærens øverste sjef.

Dette er ille nok, men enda mer forbausende er det at staben nå unnlater å følge en bestemmelse som den samme sjef har gitt i et reglement som var trykt og utgitt for mindre enn to år siden og hvor det står at når kommandoplass forlattes, skal det settes igjen personell på stedet. (Hensikten er naturligvis at offiserer eller ordonnanser som senere ankommer, skal kunne få nødvendig hjelp og veiledning.)

Dette glemmer Generalstaben. Den etterlater ingen ting. Den tar alle disponible biler og kjører av gårde. Selv Kommanderende Generals adjutanter får bli med.

Ikke lenge etter skal det vise seg hvor riktig og hvor viktig den glemte reglementsbestemmelse var:

Kommanderende General ankommer til Slemdal i drosjebil. Han stiger ut, betaler sjåføren og går inn i hotellet, sikker på at her vil han finne sin stab i fullt arbeid med å disponere det lille som finnes av oppsatte hæravdelinger. Drosjesjåføren kjører sin vei.

Det er sannsynlig at allerede i garderoben aner generalen uråd. Der finnes jo ikke offiserskapper. Og snart får han sin anelse bekreftet. Da det går opp for hotellets personale at den sivile gjest faktisk

er Øverstkommanderende for den norske hær, får han vite at kl. 0830 har Generalstaben dratt av gårde til ukjent bestemmelsessted.

Vi må tro at man i resepsjonen er så vennlig å telefonere etter drosjebil, men drosjer er nå ikke å oppdrive. Generalen går da til nærmeste stasjon på Holmenkollbanen og tar trikk til Majorstuen. Her forsøker han selv å finne en drosje, men det er forgjeves. Den aldrende og litt korpulente general – han fyller 65 år akkurat denne dagen – går da til fots ned gjennom byen. Han følger Bogstadveien, Hegdehaugsveien og Wergelandsveien, med Norges Geografiske Oppmåling som det foreløpige mål. Her blir det atter gjort forsøk på å få tak i bil, men fremdeles uten resultat.

Generalen må ile videre, og nå mot Østbanestasjonen. Ved ankomsten dit viser det seg heldigvis at et tog om ikke lenge skal gå nordover. Her finner generalen en plass, og om en stund går toget.

Ut på formiddagen den 9. april er da situasjonen i Hærens Overkommando denne:

Kommandoens personale – Generalstaben og Kommanderende Generals adjutanter – kjører i bilkortesje på riksvei 1 (nå E6) på letning etter et sted hvor det er trygt å være. Kommandoens sjef er – alene og i sivilt antrekk, etter en søvnløs natt fulgt av en uvant lang og hurtig marsj til fots – pr. jernbane på letning etter sin generalstab, sine adjutanter og sin uniform.

Situasjonen har innslag av komikk, særlig på riksvei 1, men for landet er den udelt tragisk. For i løpet av det halve døgn som er gått siden det første skudd smalt – en tid som Generalstaben hovedsakelig har brukt til å bringe seg selv i sikkerhet – er krigens avgjørende fase ikke bare begynt, den er i virkelighet også avsluttet. Norge har hatt en sjanse. Nå er den forspilt.

Forholdet er at i nattens løp har den tyske invasionsplan klikket på praktisk talt alle viktige punkter. Det har hendt ting som for angrepets øverste leder – general Falkenhorst, som for øyeblikket oppholder seg i Hamburg – må ha forto-

(Forts. side 15)

GOD JUL!

— fra venn til venn

Signa helg og godt nyår
ønsker eg alle kjende og
ukjende kjemparar i inn- og
utland!

Ei serskilt helsing til Roald
Astrup Nielsen fordi han utan
miskunn avslører det norske
idiokartiet på tri språk!

Trygve Engen

☆☆☆

GOD JUL OG GODT
NYTTÅR ønsker jeg mine ven-
ner over hele landet.

La 1986 bli et aktivt år for
vår felles sak.

Kåre Voie
5000 BERGEN

☆☆☆

En GOD JUL og et GODT
NYTT ÅR ønsker jeg alle gode
kamerater. Takk for samar-
beidet i Fossegjengen. Det har
gjort varig nytte.

Otto Johnsen
4500 Mandal

☆☆☆

En riktig god Jul og at fred-
sommelig og fremgangsrikt
Nyttår til FOLK OG LAND,
venner og meningsfeller fra

Björg Bugge
5458 Arnavik på Halsenøy

☆☆☆

Jeg ønsker alle som var i
jessheim tvangsarbeidsleir EN
GOD JUL OG ET GODT
NYTTÅR.

William Heintze
3800 Bø i Telemark

☆☆☆

Niels Hakon Haagensen fra
Flensburg, Tom Skolmen,
Hans Schneider, Fritjof Dale,
Yngvar Jevanord — mye vann
er rendt i havet siden sist, men
om denne hilsen når frem, får
dere alle gode ønsker for det
kommende år fra

Arne Heiberg
Stor-Oslo GH

En glad julehøytid og et rett
godt nyttår for alle gamle
kampfeller og venner.

Sverre Riisnæs

☆☆☆

Mine ønsker om en GOD
JUL og et GLEDELIG NYTT-
ÅR, går til alle mine kjente og
ukjente venner.

Stå på!

Johns. G. Tofte
5456 Toftevåg på Halsenøy

☆☆☆

Bertel Brun TAKKER OG
HILSER. — Det var hyggelig å
få en hilsen i anledning min
80-års dag.

Det gleder meg at mine ven-
ner synes at jeg har gjort nytte
for meg, og jeg skal fortsette
kampen så lenge jeg kan.

Det er trist at jeg har vans-
kelig for å delta i møter.

Jeg takker alle som samar-
beider for å klarlegge histo-
rien og rettssviktet.

En særlig takk til den som
arbeider frivillig i INO og
«FOLK OG LAND».

JEG ØNSKER ALLE EN
GLEDELIG JUL OG ETT
GODT NYTT ÅR.

Bertel Brun
Oslo 4

☆☆☆

GLEDELIG JUL OG
GODT NYTT ÅR ØNSKES
ALLE KJENDTE OG
UKJENDTE KAMPFELLER!

Harald K. Schaaning
1342 Jar

☆☆☆

Trass i mobbing av Sør-Af-
rika og innvandrersflaum vil eg
ynske alle lesara av Folk og
Land ei god jol og eit godt
nyttår.

Ivar Slåtto
Nore

En anderledes bok

Det påstås at kong Sverre
skrev sin egen historie, som
derved også ble en del av nor-
geshistorien, og det kan vel
neppe være noen grunn til å
tvile på riktigheten av det. Ved
seieren over sin fiender sikret
han seg også makten til å gjøre
det. Det finnes vel heller ikke
idag noen seierherre som vil
overlate historieskrivningen til
sin slagne fiende. Den vil alltid
skje på den seirende parts pre-
misser.

Historien om samtiden og
den nære fortid skrives idag av
avisene og i radio og fjernsyn
etter samme oppskrift. *Historier*
ville derfor være en mer
passende betegnelse på dens-
lags.

En faghistoriker skrev for
noen år siden en artikkelserie
bygget på offisielle historiske
dokumenter. Han ble kontant
stoppet av myndighetene. Da
han var i statens tjeneste, fant
han å måtte bøye seg for det.
Han kunne selvfølgelig ikke
skjære av den gren han selv
satt på. Han gikk over til å
skrive historier.

Av hensyn til de impliserte
dignitærer skal historien helst
skrives når disse har vandret til
sine fedre. Derfor hemmelig-
stemples også de mest av-
slørende dokumenter. Når så
årene er gått, så det etterhvert
kan løstes litt på sløret, er det
vokst opp en ny slekt som na-
turlig nok ikke er særlig inte-
ressert i det som foregikk i en

svunnen tid. Nåtiden og frem-
tiden teller mere for den. Som
regel blir det derfor historiker-
nes oppgave i ledige stunder å
skrive om det som tildro seg i
fjernere tider, kanskje så langt
tilbake som til Svartedauen
eller Harald Hårfagre. Det
skader ikke noen nålevendes
renommé.

Men selv om de fleste impli-
serte politikere fra krigens da-
ger forlengst er døde, befinner
deres politiske partier seg
fremdeles i beste velgående.
Det kan derfor vanskelig ten-
kes at en historiker ansatt i
statens tjeneste kan tillate seg å
skrive noe som kan være til
skade for sin arbeidsgiver.
Men det vil alltid være nok
stoff å ta av etter en krig. Han
kan velge ut det som passer.
Det vil også stemme best over-
ens med Norges tidligere hi-
storie, hvor Norge som bekjent
har vunnet alle kriger, selv om
landet i århundreder i virkelig-
heten har vært under fremmed
herredømme.

I disse dager kommer det ut
en anderledes bok om krigen.
Den beskjefter seg ikke så
meget med selve krigen, men
forsøker å finne ut dens opp-
hav. Det vesentligste av boken
handler derfor om hvorfor
Norge kom med i krigen. Den
er tilbudt tre norske forlag,
men avslått av alle. Grunnen
til avslaget kan ikke ha vært av
økonomisk art, da det ble til-

budt økonomisk kompensa-
sjon.

Det er de frigitte britiske
dokumenter fra forhand-
lingene og beslutningene i det
britiske krigskabinett, War
Cabinet, som danner utgangs-
punktet for mesteparten av
innholdet i boken, «Her er
London». På grunn av den
norske befolknings nære til-
knytning til og sympati for
England, skulle man anta at
den ville bli omfattet med sær-
lig interesse. Boken gjengir et
veld av sitater fra beslut-
ningene i det britiske krigska-
binett, hvorav forspillet til kri-
gen spiller en vesentlig rolle.

Idet dette skrives blir det
meddelt i radio at det siden den
annen verdenskrig har vært 150
kriger i verden, og det er en
kjent sak at de seirende makter
fra den annen verdenskrig har
hatt en finger med i spillet i de
fleste, de to største gjerne på
hver sin side. I flere kriger har
stormaktene vært direkte
krigførende. Når avisene sam-
tidig meddeler at F.N. i disse
dager feirer 40 års jubileum,
kan det ikke være annet enn
krigene som feires. Forfatteren
synes å ha vært oppmerksom
på det, idet det i et tillegg til
boken er tatt med godt doku-
menterte opplysninger som
avslører de vestlige demokra-
tier som rene diktaturer. Også
her bygger opplysningene
utelukkende på britiske og
amerikanske kilder.

«Ekteskap» som livredder

Herr redaktør!

For en som har levet 50 år i
utlandet og brukt øyne og ører
kan det være forvirrende å lese
enkelte norske avis- og uke-
bladartikler. (forøvrig behøver
ikke ting å ha skjedd for 50 år
siden, for å bli snudd opp ned
på).

Som nu da jeg fikk tilsendt
ukebladet «NÅ» og leste om
Vidkun Quislings to ekteskap,
med en vrimmel av ord om bi-
gami og lignende. Har da folk
glemt at 1920-årene ikke var
en normal tid? At millioner ble
drept eller måtte sulte ihjel?

Hadde de husket bedre, eller
fått mer å vite, hadde de for-
stått at nettopp unge piker
kunne ha bare ett ønske, det å
få komme i sikkerhet. Noe og
så deres familie ønsket at de
skulle oppnå.

Jeg traff den gang selv, i
Paris, mange russiske piker

som var lykelige over å være
nattevakter eller servitriser i
Fayes des Etertiantes Interna-
tionales på Boulevard St.
Micas, et amerikansk hjem
for utenlandske studentiner.

Og hvordan kom de seg ut
av Russland? Jo, mer enn en
fortalte meg at de hadde truffet
en mann som var villig til å
gifte seg med henne, mot at de
ble skilt når de var utenfor
Russlands grenser.

Jeg har også truffet tyske in-
geniører som påtok seg å hjel-
pe ut sine russiske sekretærer.
Mange tyske var jo beskjef-
tiget der borte på den tiden.

Og vielsesattester? I den ti-
den var det faktisk bare et papir
med et russisk stempel. Be-
grebene «vielsesattest» og
«ambassade» var vel egentlig
ukjente helt til det skulle ord-
nes med skilsmisse i utlandet.

Normann i utlandet

Har du noen gang tenkt på

- At ungdommen vet altfor
lite om okkupasjonstiden
og rettsoppgjøret?
- At massedøds er svært
ensidige i sin behandling
av ænnene?
- At vårt beste middel mot
dette er informasjon?
- At de fleste unge er mot-
tagelig for motforestillinger?
- At bekene i INO's boklitter
inneholder slike motfore-
stillinger?
- At INO's bøker inneholder
stoff om NS, frontjempe-
re, rettsoppgjøret osv. osv?
- At du i din bekjentskaps-
krets har flere som tren-
ger denne slags informa-
sjon?
- At du kan gjøre noe med
dette?
- At idag er dagen for å
gjøre noe?

AVERTER I

FOLK OG LAND

«Tatt på senga» . . .

(Forts. fra side 2)

strid med folkeretten og vår nøytralitet, utlagt miner utenfor Stad. Har marinens fartøyer fått ordre om å holde seg så langt borte som mulig?» Og utenriksminister Koht var fullstendig enig med Hambro: «Eg går utifrå at kommanderende general har opplyst om dei instruksar som er utforma, som er såleis at mot klår overmakt brukar vi ikkje makt.» Hambro hadde jo som før nemnt, orientert om kven som hadde «den enorme overlegenhet», så «instruksane» måtte vera klåre nok.

Myten om at det tyske overfallet kom fordi forsvaret vårt ikkje var godt nok, er ein smart laga desinformasjon. Ingen hadde nemlig større interesse av eit sterkt norsk forsvar enn tyskarane, som då kunne ha fått sende malmbåtane sine langs norskekysten under norsk nøytralitetsvern, men det var jo nettopp dette Vestmaktene prøvde å hindre.

Frå frigjorde britiske kjelder har forfattere av første bind av «Norge i krig» fått tak i opplysningar om at «den 12. mars var forberedelsene kommet så langt at Vestmaktene' ekspedisjonskorps til Skandinavia var klar for avgang. (–) Styrkene til Trondheim skulle holdes tilbake til man fikk rede på hvordan det gikk i Narvik.»

Regjeringa vår hadde sjølv sagt fått greie på at 8. april var både tyske og engelske styrkar på veg nordover, og burde dermed vera klar over at denne gongen kunne vi knapt unngå å bli direkte innblanda i ein ny storkrig, og etter den orienteringa stortingspresidenten hadde gitt om styrkeforholda mellom dei krigførende partane – han hadde jo dessutan mengdevis kontaktar utanlands – var det ikkje rar at regjeringa vår fann det lurast å koma på «den rette sida».

5. april sa britane klårt ifrå i ein note til den norske regjeringa om kva som var i gjerde: «Folkeretten har alltid anerkjent en krigførende makts rett til, når dens fiende systematisk har tydd til lovstridige metoder, å foreta slike motforanstaltninger (–) som de må finne passende under foranliggende forhold.»

Når utenriksminister Koht heldt denne klårteksta britiske noten «for seg sjølv» i tre dagar, nettopp til den 8. april, må ein kunne sjå dette som eit

eintydig indisium på kva slags «instruksar som var utforma», at vi skulle bli «tatt på senga» av britane. – Å sløkke fyrlyktene frå svenskegrensa til Marsteinen burde vera godt nok stengsel til å hindre tyskarane å koma til lands, for då ville ikkje dei «kunne gjøre svært meget».

Då britane 8. april fekk greie på at også tyskarane var på veg nordover, sende dei «ekspedisjonskorps» sitt på land: Ved ein tysk okkupasjon av Norge ville dei ha oppnådd sin første suksess i krigen. Tyskarane, ville då bli påført lange tilførselsliner, og dessutan få ei lang og vanskelig grense å forsvare, norskekysten. Vestmaktene ville få hand om heile den norske utanriksflåten, og ville dessutan få ein ny alliert, den norske heimefronten.

I boka «Det utrulege døgn» fortel Bjørn Bjørnsen om nokre andre som blei «tatt på senga»: «For få dager siden var fire britiske etterretningsoffiserer i sivil, kaptein Torrance, major Palmer og kapteinene Croft og Munihe kommet til Narvik, Trondheim og Stavanger. Hele gårdsdagen hadde de sittet og ventet på et bestemt kodesignal, «Beltor». Når de hørte det, skulle de oppsøke militærledelsen i sitt distrikt og fortelle dem at etter som tyskerne truet Norge, ville de allierte gjøre landgang. Det skulle skje mandag 8. april. De fikk sitt livs overraskelse da tyskerne dukket opp. (–)

Kaptein Munthe, som satt sammen med den britiske konsulen i Stavanger, hadde brent sine kodebøker i hotellets sentralfyr, rigget ned sin radio og fortalte alle sine norske bekjente at britene var underveis. Han var jo britisk offiser, så han burde vite det.» – «Tatt på senga» myten var blitt faktum.

Den britiske noten frå 5. april viser klårt at etter folkeretten har alle land rett til å forsvare seg mot «lovstridige metoder» som Altmarkaffæren eller trussel om blokade. Følgelig kunne ikkje ein okkupasjon av Norge i dette tilfellet vera ei fiendslig handling mot landet vårt.

Eg som meiner at Norge då som no burde vera ein sjølvstendig og nøytral stat, vil likevel ikkje laste 1940-regjeringa for at ho – etter Hambros orientering – valde å danse etter britiske piper, men når den

same regjeringa rømer over til England og både direkte og indirekte oppfordrar dei som sat att heime til illegal framferd mot ein okkupant som i dette tilfellet hadde folkeretten på si side, dvs. å bli vikarar i engelsk krigsteneste, då er det etter mitt skjønn nokså naturlig at desse aktørane fekk behov for ei hemmeligholding i 50 år. – Sidan krigen alt var vunnen, kunne ikkje denne hemmeligholdinga iallfall gjelde «rikets sikkerhet».

Det som etter mitt syn er det verste i dette tilfellet, er at eksilregjeringa, der ho sjølv sat trygt i England, fekk lage nye lover – endåtil med tilbakeverkande kraft, nye straffer og ei ny rettargangsordning mot folk som meinte at regjeringa burde ha etterlevd si eiga nøytralitetsfråsegn, og av den grunn hadde meldt seg inn i NS. Ja, endåtil NS-bønder, som hadde gjort sitt beste for å skaffe mat i dei harde krigsåra, blei frådømt både eigedom og ære, og allmenn tillit i ti år. Dei hadde ikkje vore gode nordmenn i landets trengselstid, heitte det den gongen.

For å minne om parolane frå eksilregjeringa sende «landsfader» Gerhardsen ut sitt rundskriv frå 22.5. 1945 om «blokadebrytere». – Eg hadde sjølv søkt meg ny post under krigen, og var såleis «blokadebryter», endåtil med fullt overlegg. – Di meir kaos heime, de betre går det, heitte det frå våre folk i London. «Skit i Norge, leve Toten!»

Det mest påfallande i denne samanhengen er at endåtil i eit jubileumsår er denne delen av vår okkupasjonshistorie blitt «gløymt» av våre massemedia – og av dei som serverer oss sine partipolitiske historier som historie. Jubileumsår for eit folk er noko meir enn jubelår for dei som vann ein krig.

Dei tre siste okkupasjonsåra budde eg i ei fredelig bondebygd i Trøndelag. Eit lite NS-lag avverga fleire gonger at jøssingar i tankeløysle førde seg sjølv ut i ulykka, så ingen blei arrestert, ikkje før freden braut laus våren 1945. Då – etter at krigen var slutt og midt under våronna – fekk eg oppleve at sindige bondegutar blei henta ifrå onnearbeidet og sendt til Falstadleiren. – Dette var mi første skakande oppleving av fredsvåren. Det var som om det sunne folkevitet tok fellesferie. – Eg kan godt forstå dei aktørane som meinte at slike ting burde vore gløymt – etter 50 år.

Olav Steinøygaard
7078 Saupstad

Forsvarsviljen og ansvaret . . .

(Forts. fra side 2)

de 109: «Men alle foreliggende opplysninger tyder på at om Norge hadde mobilisert i september 1939 eller endog i februar 1940, ville tanken på å angripe Norge våren 1940 overhodet ikke blitt aktuell, og slett ikke på tysk side.»

Tyskerne anså angrepet så risikabelt at det endog ikke er utenkelig at angrepet ville blitt oppgitt om vi hadde mobilisert omkring 1. april. Oberst Erik Quam skrev i Morgenbladet for 18.11. 1978 bl.a. «I 1940 var vi ikke mobilisert med alt dette innebar for våre forsvarsmuligheter.»

Dette faller sammen med uttalelser fra generalfeldmarskalk Keitel og general Jodl: «Hvis de norske tropper hadde vært på plass i rett tid ville operasjonen støtt på meget store vanskeligheter.» Den danske kommandørkaptein Kjølsten skriver: «Det kan saaledes slaas fast at hvis Norge blot havde været mobiliseret i Tide, ville dette Land paa Grund af sine enestaaende Forsvarsmuligheder ikke alene have vanskeliggjort den tyske Operasjonsplans Udførelse, men hele den militære Operation mot Norge vilde i saafald efter al Sandsynlighed næppe været bragt til Udførelse.»

Den fremragende britiske krigshistoriker B. H. Liddel Hart skriver i sitt verk «Den annen verdenskrig» side 67: Hvorfor gjorde ikke nordmennene sterkere motstand mot en så liten invasjonssstyrke? Først og fremst fordi deres styrker ikke var mobilisert. Tross advarsler fra den norske minister i Berlin og inntrengende hestillinger fra generalstaben, ble ikke mobiliseringsordren gitt før natten mellom 8. og 9. april – bare få timer før invasjonen.»

Liddel Hart synes ikke oppmerksom på at det heller ikke den 9. april gikk ut noen ordre om alminnelig mobilisering.

Chr. A. R. Christensen forteller i Vårt folks historie, bind IX, side 166: «Da (forsvarsminister) Ljungberg sammen med Trygve Lie ved 4-tiden om morgenen kom ned i generalstaben, protesterte derfor oberst Hatledal meget bestemt og sa at stille og delvis mobilisering nå ikke lenger var mulig. Ljungberg fastholdt imidlertid at så skulle det være.

I Undersøkelseskommissjonens innstilling heter det i bilag 5 i bilagsbind 1, side 106: «Det fremstøt som ble gjort mot Hamar og Elverum og som voldte så stort avbrekk i Kongens, Regjeringens og Stortingets arbeide ville ikke ha kunnet finne sted under påbegynt og noe fremskreden mobilisering».

De første dager etter invasjonen beskrives av Arthur Jensen og Kjell Hanssen slik i «Fra fred til fred» bind I, side 65: «Det kan ikke sies at regjeringen i disse første kritiske dager traff de nødvendige tiltak for å dempe forvirring og usikkerhet. Den første proklamasjon som ble sendt ut av Nygaardsvolds regjering den 11.4. var heller ingen oppfordring til samling av kreftene til motstand mot overfallsmaktene. Regjeringen makte «heile det norske folket til å halde fast ved fridomsarven», men det ble ikke sagt noe om vepnet motstand, heller ikke at mobiliseringsordren stod ved makt.»

Professor Frede Castberg refererer i sin bok «Minner om politikk og vitenskap» side 92 fra en samtale han hadde med Kong Haakon den 10.1. 1945: «Kongen brukte det uttrykk at Koht hadde «stukket i lommen» de telegrammer han hadde fått før 9. april og som inneholdt varslene om den tyske aksjon.»

Den oppfatning som fra enkelte hold har vært hevdet om at både invasjonen og de mislykkede forsøk på å stanse den skyldtes 5. kolonnevirksomhet og forræderi, imøtegås av oberst O. Munthe-Kaas i «Krigen i Narvik-avsnittet i 1940» side 128–29: «Den belemring som det lille parti Nasjonal Samling med Quisling som fører voldte, var uten betydning. Det er ikke blitt påvist at partiet befattet seg med landsforrædersk spioneri. Neppe noe land var mindre befangt med spionerende landsmenn enn Norge.»

Som eksempel på dette omtaler obersten i en note side 129 at under planleggingen av angrepet på Norge måtte general Falkenhorst savne det nødvendige materiale for en vurdering av så vitale faktorer som tilstanden på de norske kystbefestninger og om mobiliserings-beredskapen for den norske hær.

(Forts. side 14)

HISTORIEFORFALSKNINGENE FLORENER!

Her et par eksempler hentet fra Aftenposten's spalter.

Den 9. april 1985 skriver ARNE KJELLSTRUP under meget store overskrifter: «Sannheten om Norges krig» følgende, som er bare innleder i en lengre artikkel:

Det er forunderlig. Snart er det 40 år siden den 2. verdenskrig sluttet. Man er blitt pensjonist og tror man er ferdig med dette viktige avsnittet i sitt eget liv og i Norges-historien. Men minnene kommer stadig tilbake, og interessen hos menigmann ser ut til å være like stor.

Så slår Aschehoug til med et verk som presenteres som «den første fullstendige beretningen om Norge og nordmenn under den tyske okkupasjonen fra 1940 til 1945», som «favner alle sidene ved krigen», som er skrevet av «våre fremste historikere» og der det er «lagt stor vekt på at presentasjonen skal være faglig-historisk korrekt». Endelig skal man altså få en nøktern vurdering av det som hendte under krigen. Første bind blir lest med stor interesse. Hva er så reaksjonen hos en vanlig krigsdeltager – en av de mange hundre som tok seg frem til Brandbu, til tross for regjeringens uklare mobiliseringsordre, som i all hast ble sendt til Stryken eller Sollihøgda i sammenraskede grupper for å ta støyten og sinke tyskerne i de første, kritiske døgnene etter invasjonen? Reaksjonen kan sammenfattes i ett ord: SKUFFELSE.

I den «første fullstendige beretningen» utgjør avsnittene om selve kamphandlingene bare en liten brøkdel av første binds 255 sider. Og det lille som står er tynne saker. Hvorfor inneholder ikke verket som «favner alle sidene ved krigen» en fagmiliter fremstilling av den eneste regulære krigen som virkelig ble utkjempet på norsk jord, nemlig felttoget i 1940?

Arne Kjellstrup går meget hårdhendt ut mot historikeren ARNE GRIMMES, som har ansvaret for okkupasjonshistorien i Aschehoug's ferske verk. Kjellstrup's reaksjon på det beskrevne er sammenfattet i ett ord: SKUFFELSE!

Denne på – riktigside – mannen, Kjellstrup, er ikke nådig videre i sin artikkel, som nok helst burde ha vært gjengitt i sin helhet. Han sier at Ole Kr. Grimnes begår «underslag» av sannheten i sine beskrivelser, og at forlaget Aschehoug medvirker til å selge uetterretteligheter og ufullstendigheter om krigens gang, og forløpet til okkupasjonen (årsaken).

Den samme Grimnes kom – som bekjent – i samme verk til den konklusjonen at JOHAN NYGAARDSVOLD faktisk var en helt! Han hadde vist stor innsikt, og stort mot ikke minst da det for alvor røynt på.

Dette var beleilig for Ap-sympatisøren Grimnes å få sagt, og enda mer beleilig for Arbeiderpartiet å gripe fatt i, i jubileumsåret 1984/85. Det endte opp med en bautastein i Hommelvika over Johan Nygaardsvold, for fortjenestfullt virke, og som *helten* fra krigen i Norge 1940–45. Det tok 40 år for å få reist denne! Over mannen som var innstillet til å svare for sine forsyndelser i Riksretten. Men, *kameratene* fant det ikke nødvendig. For å stagge en viss opinion, en gryende sådan, ga de den avgitte statsministeren heller en tilbaketrukket plass i Stortinget, og ofret utenriksminister Koht på forsyndelsen alter istedet. Han ble sagtens ikke noen helt i Arbeiderpartiet . . .

Så fulgte Høyre opp i januar i år med en seremoni på Elverum for å kanonisere C. J. HAMBRO til helgen, fordi han der i april dagene 1940 skulle ha blitt «far» til noe man kaller for «Elverumsfullmakten».

Som alle vet, eller *burde vite* (har noen hørt denne formuleringen før?) er dette noe tøv. C. J. Hambro formulerte et utkast til en fullmakt, fra Stortinget til regjeringen Nygaardsvold's bruk, som uomtvistelig ble avvist som helt unødvendig! Og herom har vel ingen så klart som JON SAND gitt belegg for dette, bl.a. i Senterpartiavisen NATIØNEN den 26. april 1985, da en leser der er i villrede. Ingen har tatt til motmæle mot Jon Sand's fremføring av sannheten.

I Gyldendals store fembinds leksikon av 1972 omtales «fullmakten», og omtalen avsluttes med: – «derimot er det omstridt hvilken selvstendig rettslig betydning den hadde». Det står også at «fullmakten» fikk stor betydning for regjeringen i London. Den ga anledning til å treffe tiltak! Ja, det skal være visst!

Det var denne påståtte fullmakten, som ettertiden avviser, den sosialistisk og kommunist – pregede Londonregjeringen brukte som sitt viktigste belegg for å lage *anordninger* til bruks mot egne landsmenn som forble hjemme, og tok støyten i et okkupert Norge som best de kunne. Det var meget beleilig å kunne ta Høyre-presidentens formuleringer til inntekt for sitt tiltetgjørelsesprogram, som så absolutt ville ramme, i hovedsak, de borgerlige og all mulig seinere opposisjon etter en hjemkomst. Heri lykkedes «de røde» til fullkommenhet i lange tider frametter, hva vi jo vet. Disse bolde «Det brukne geværs menn» hadde ikke til hensikt å ramme sine egne meningsfeller, heller ikke alle dem som i *dåd* gikk okkupasjonsærend i tynt som tykt. Den smarte Hambro laget et redskap, et genialt slikt, som han seinere medvirket til ble ulovlig brukt. Jeg tør si; mot sine egne, og dem som hadde borgerlige sympatier i allefall.

Man har merket seg:

– Da Høyres 100-årsjubileumsskrifter (to bind) utkom, var denne Hambro's såkalte fullmakt ikke omtalt i det hele tatt. Dét sier vel mye!

– Da Aftenposten hyldet på 1. side, og hele denne, Hambro på 100-årsdagen for hans fødsel, var ikke «Elverumsfullmakten» nevnt med ett ord. Dét sier vel enda mer!

Det var først etter disse «fortielsenene» at Hambro-fans begynte å etterlyse Elverumsfortjenesten i Aftenpostens spalter. For å stagge den Høyre-tro gruppen tok Willoch og Benkow turen til Elverum, og laget et show der, for å *friske på* myten om fullmakten og dens fortrefelighet, til beste for folk og land. De burde ha tenkt på hva denne fullmakten også hadde avstedkommet for titusenvs av nordmenn. Den ga belegg for å kunne begå nye forbrytelser. På kort tid fikk vi se,

i nåtiden, de helt store historieforfalskningene stadfestet under stort seremoniell, og i regi av de to største politiske partiers topper. Men, det tok 40 år før enn mann verdiget sine storheter helte- og helgenglorien på så tvilsomme premisser. Men, det skal vites: historien lurar man ikke!

Den 29. september i år skjer det igjen . . . Man gjentar en uriktighet under seremoniell. Det avdukes en bautastein, med Hambro's byste på toppen. Og nå i Bergen, iflg. Aftenposten, i anledning 100-årsdagen for Hambro's fødsel. Og selvfølgelig henger man på i minneomtalen, ved Jo Benkow, den store fortjeneste som den hedrede utførte på Elverum. Ja, for å forsterke det hele, så avspilles et opptak derfra om fremføringen av *formuleringen*. Det sies ikke noe om at denne ble forkastet. Det gjør ikke saken det døytt bedre at daværende stortingspresident Hysing-Dahl avduket minnesmerket, og «og lot løgnen passere». Presidenten var da landets nest første mann etter Kongen. Og burde ha visst bedre . . .

Det er iallefall nå helt på det rene at mange helt lukker øynene, og også ørene.

Marius

Kjær kampfelle har fylt 75 år

Flere aviser på Vestlandet hyllert Johs. Tofte på hans 75-årsdag 12. november.

«Bergens Tidende» skrev:

75 år

Den kjende vestlandsfiskaren JOHS. G. TOFTE, 5456 Toftevåg på Halsnøy, fyller 75 år tysdag 12. november. Han er frå Halsnøy og dreiv ei tid trevarefabrikk, men den lengste tida har han vore fiskar. I mange år var han ein drivande og tiltaksam formann i Hordaland Fiskarlag. Både i salslag og i faglag for fiskarar har Tofte havt mange tillitsyrke, og for Fiskeridirektoratet har han drive prøvafiske etter ål. I tidlegare Fjeldberg herad var han både ordførar og skulestyreformann, og han fekk skikk på vegbygginga i heradet. Etter heradssamanslåinga har han og vore med i heradsstyre og formannskap i Kvinnherad, og i skulestyret. Han er heiderslagsmann i Hordaland Fiskarlag for den innsatsen han har gjort som fiskar og som organisasjonsmann.

I dette nummer av FOLK OG LAND bringer Johs. Tofte en julehilsen til sine mange venner fra okkupasjonstiden.

FRELSESARMEEN OG HUMANITETEN

Herr redaktør!

Ett av gjennomgangstemaene i FOLK OG LAND er den skammelige behandlingen av Røde Kors-søstrene etter fredsutbruddet 1945. Som et sidesprang til dette, hadde jeg lyst til å fortelle en liten «sol-skinshistorie». Den er ganske visst ikke enestående, men kanskje derfor vel så interessant.

En annen av våre store og velaktede humanitære organisasjoner, Frelsesarmeen, skal forholde seg politisk uavhengig og nøytral. Som kjent fantes der i 1945 ikke stort rom for «meningsavvik». Daværende landselder i Frelsesarmeen, kommandør Joachim Myklebust, fikk således straffedommen over seg, av den enkle grunn at 2 av hans sønner

var medlemmer av Nasjonal Samling.

Han hadde tatt seg den uhyrlighet å ha omgang med disse under okkupasjonen. Derfra var ikke veien lang til å bli landssviker. Denne mannen hadde da tjent Frelsesarmeen hele sitt voksne liv, d.v.s. i nærmere 50 år.

Under revolusjonen i Finland 1917–1918 pleide han sårede, deretter virket han i sitt kjære fedreland Norge.

Behandlingen av ham og hans familie gikk ikke upåaktet hen. Da han døde senil og nedbrutt skyldtes dette først og fremst hån og spott fra den armé han hadde viet sitt liv til.

Var det noen som snakket om «humanitære» og «barmhjertige» organisasjoner.

Munin

Hjem til Stalin

Ulateig må leses!

Pressemannen, forfatteren «holocaust», en uvidenhet Egil Ulateig har nylig fremlagt som nådde helt opp til en boken: «Hjem til Stalin». Winston Churchill.

Vi lot oss innfange av russisk desinformasjon, trodde langt på vei at de «sovjetborgere» som satt i leirer ofr eventuell hjemsendelse var forrædere, nazister, angivere.. Vi mente vel at ukrainere, kosakker, georgere, egentlig var russere. General Vlassov og hans arme betraktet vi som skitne overløpere. Derfor fikk Moskva fritt spillerom i Vesten.

Noe beskjedent har forfatteren satt som, undertittel: «Skjebnen til 83 000 russiske krigsfanger i Norge 1945». Ulateig går nemlig adskillig lenger i sin dramatiske rapport i bokform. Han tegner et verdenshistorisk forræderi, *vestmaktene* *unnfallenhet* i den annen verdenskrigs sluttfase og den første *etterkrigstid*. Det er historien om imøtekommenhet overfor Stalins (og hans menns) krav om at alle sovjetborgere, uansett kategori, skulle sendes «hjem». Kriteriene på en sovjetborger ble Kremls. Millioner ble repatriert, endte sine liv i tilintetgjørelsesleire eller ble raskt skutt.

Ulateig skriver: «Embedsmenn og politikere var opptatt av to ting: Ikke irritere Stalin og, minst like viktig, ikke la offentligheten få vite noe av hva som skjedde».

Jeg skal her foreta meg noe som er høyst ualmindelig i en bokomtale, nemlig la være å referere fra Ulateigs bok. Dette fordi jeg mener at *boken må leses i sin helhet*, ikke bare i bruddstykker gjennom skribenter og anmeldere som tar den for seg i avisens spalter.

Forfatteren Egil Ulateig kjenner jeg ikke, heller ikke hans bakgrunn og forutsetninger for å fremlegge et dokument som dette. Men «Hjem til Stalin» er en rystende skildring av vest-europeisk uvidenhet, innsiktsmangel, som en gang kostet millioner av menneskers liv. En forenklet verdensoppfatning medførte et

Men – beretningene i «Hjem til Stalin» har betydning for å forstå verden av i dag. Derfor bør denne bok bli lest og studert.

Hva blir produktets skjebne? Det er nærliggende å tro at *boken blir tiet til glemsel* og kommer på billigsalg om noen år. Kanskje fremstår også en autorisert faghistoriker og sier at herr Ulateig nok har hatt feil hva en dato angår, samt en militær tittel – og derfor ikke står til troende.

Imidlertid burde Egil Ulateigs bok resultere blant annet i en rekke radio- og fjernsynsprogrammer. For våkne reportere og programledere er det stint med stoff i beretningen. Etter endel avlokalisering» burde den hertil være egnet såvel for det amerikanske og britiske som det tyske marked. (Og – polske, men det er jo ikke aktuelt.)

C.C.
i «Morgenbladet»

Forsvarsviljen ...

(Forts. fra side 13)

Påstanden om at *norske offiserer* var feige motsies av det faktum at av de falne og sårede norske militære under de 2 måneder som krigen varte, var 11½ % offiserer. I den finske vinterkrig var på *finsk* side det tilsvarende prosenttal 4.

At Johan Nygaardsvold inn-

så regjeringens forsømmelser fremgår av Trygve Lie: «Leve eller dø» side 228: «Nygaardsvold kom også med slike ytringer at han måtte stå til rette for forsømmelser av forsvaret og for krigføringen.»

John Sand

Barnehagene inn under komiteen for utdanning og kultur Barnehagepersonalet protesterer mot nytt styringssystem

Fra Barnehagepersonalets Fagforening, avdeling 486 av Norsk Kommuneforbund, har FOLK OG LAND mottatt et skriv, som vi med glede gjør kjent.

Spørsmålet om overføring av barnehagene fra sosialsektoren over til utdanning og kultur, er en sak som IKKE BARE VEDKOMMER OSLO-OMRÅDET, MEN BARNEFAMILIER OVER HELE LANDET.

Anne Bjørg Thoen, som er leder av Barnehagepersonalets Fagforening, skriver til oss:

Fra Barnehagepersonalets Fagforening, avdeling 486 av Norsk Kommuneforbund, har FOLK OG LAND mottatt et skriv, som vi med glede gjør kjent.

Spørsmålet om overføring av barnehagene fra sosialsektoren over til utdanning og kultur, er en sak som ikke bare vedkommer Osloområdet, men barnefamilier over hele landet.

Anne Bjørg Thoen, som er leder av Barnehagepersonalets Fagforening, skriver til oss:

Barnehagepersonalets Fagforening avd. 486 i Norsk Kommuneforbund har fulgt forholdsvis godt med i debatten om det nye styringssystemet. Foreningen er både for og imot endel ting som ligger i Finansrådmannens innstilling,

men det skal vi ikke komme inn på her.

Det er imidlertid en meget viktig sak for vår forening som ligger i Finansrådmannens innstilling, og her akter ikke Barnehagepersonalets Fagforening å forholde seg taus.

Saken er: Overføring av barnehager fra sosialsektoren over til utdanning og kultur. Vi må jo medgi at tema ikke er ukjent for oss, men vi var overbevist om at politikerne nå ville la dette ligge stille en tid.

Overføring av barnehage-etaten fra sosialrådmannen til kulturrådmannen var oppe i Formannskapet i 1983. Etter først å ha vedtatt overføringen, gikk Formannskapet tilbake på dette blant annet fordi både kulturrådmannen og sosialrådmannen var meget tvil-

ende til overføringen og at man først måtte utrede de konsekvenser en overføring ville medføre.

Barnehagepersonalets Fagforening reagerer derfor meget kraftig på at man med et pennestøk flytter en etat fra et rådmannsfelt til et annet.

Dette er for lettvinnt. Det er også verd å merke seg for politikerne at samtlige som idag er knyttet til barnehager, har gått imot denne overføring og har gitt uttrykk for det i sine uttalelser.

Sosialrådmannen uttaler blant annet: «Finansrådmannen har i sin innstilling foreslått barnehager og ungdom lagt til komiteen for utdanning og kultur, men uten noen nærmere begrunnelse. Sosialrådmannen viser til at disse undersektorer pr. idag er integrerte deler av sosialapparatets virksomhet, at det nylig på politisk hold er avvist forslag om å overflytte disse undersektorene til kultursektoren, og at sosiallovutvalget i sin utredning (NOU nr. 18/85) omtaler disse undersektorer som deler av sosialsektoren og vil på dette grunnlag avvise Finansrådmannens forslag.»

Barnehagepersonalets fagforening

Barnehagepersonalets Fagforening har følgende hovedargumenter mot at barnehager skal inn under komiteen for utdanning og kultur:

- barnehager er i dag en godkjent pedagogisk (pedagogikk = oppdragelse) tilrettelagt virksomhet på dagtid for barn under opplæringspliktig alder. Barnehagepersonalets Fagforening ønsker ikke at barnehager på noen som helst måte skal sammenlignes med skolen.
- 26% av barna har friplass. Dette medfører ofte et nært samarbeid med sosialkontorene.
- På grunn av meget lav barnehagedekning i store deler av Oslo, er det ofte belastede familier som får plass til sine barn. Dette medfører nært samarbeid med barnevern og sosialkontor.
- På grunn av en stadig økende integrering av funksjons-

hemmede barn, medfører dette et nært samarbeid med bl.a. helseinstitusjonene.

Som overnevnte punkter viser, er barnehager en integrert virksomhet i sosialsektoren i dag.

Finansrådmannen skriver også i sin innstilling: «Det er lagt vekt på å samle beslektede saksområder slik at man får en innfallsvinkel for et bestemt saksområde.»

Helse- og sosialtjeneste er desentralisert ut til 4 prøvebydel. Barnehager er en av virksomhetene som er desentralisert med dette.

Finansrådmannen påpeker i denne sammenheng meget sterkt: «Dessuten utprøves nå en samordnet helse- og sosialtjeneste på bydelsnivå. Det vil derfor være et brudd på de opptrukne linjer for nevnte tiltak om ikke tilsvarende samordning/oversikt skulle føres helt opp til det sentrale nivå.»

Hvor er logikken?

Barnehager skal ikke være noe man kan kaste hit og dit eller dele opp enkeltvis.

Barnehagepersonalets Fagforening vil også minne politikerne om at barnehager og grunnskole på riksplanet hører hjemme i hvert sitt departement.

Barnehagepersonalets Fagforening med sine 2000 medlemmer, vil med dette oppfordre Bystyrets politikere på det sterkeste til å avgi sin stemme mot at barnehager kommer under komiteen for utdanning og kultur, og for at barnehager kommer inn under komiteen for helse- og sosialforvaltning, der vi idag hører hjemme.

Med hilsen
Barnehagepersonalets
Fagforening
Anne Bjørg Thoen
Leder

Aldri er jeg blitt så misforstått . . .

(Forts. fra side 1)

Vidkun Quisling's brev til

*Monsieur et madame Quisling,
Jonsborg, Heglandsgrænd p.o., Telemarken, Norvége*

SOFIA, 21/1 1924

Kjære mor og far.

Mange tak for mors julebrev, som vi mottok nettop som vi stod på farten hit.

Farten var forøvrig temmelig langsom, det tok en uke, mens man almindelig bruker 1½ døgn. Det var saadan sne og frost, men dertil kommer i høi grad folkenes mangel paa evne til at greie slike vanskeligheter. Har sjelden set slikt rot som paa jernbanestationen i Bukarest, hvor vi hadde den fornøielsen at sitte i to dager og vente paa at det skulde gaa et tog som kunde passe os.

Vinteren er her kort og kraftig. Da jeg skrev mit julebrev til Dere, hadde vi fint høstveir i Bukarest, og nu begynder her allerede vaaren. Maria reiste tilbake til Paris for noen dager siden. Der er saa lite utbytte for hende at sitte her og saa kostbart. Vi har nu flakket omkring i to maaneder og nyt det meste. Riktignok var det hardt for hende ikke at opnaa at komme til Konstantinopel, alltid hendes drøm, men jeg trøstet

hende med at de russiske armeer flere ganger hadde vært enda nærmere uten at naa frem. Naturligvis er det mindre hyggelig for mig at være alene igjen her. Men det var vanskelig nu at ordne sig paa nogen anden maate.

Jeg maa fremdeles reise adskillig omkring, og det vilde være at kaste bort penger til ingen nytte at hun reiste med til steder, hvor hun allerede hadde vært. Og at la hende sitte igjen alene her har jeg ingen lyst til. Vi var derfor enige om at det var bedst at gjøre som vi gjorde, selv om det ikke var saa gledelig ikke at kunde være sammen. Jeg vil ogsaa svært gjerne at Maria kan være noget hos Alexandra. De er meget gode venner, og idet hele tat er der mellom os tre det skjønneste forhold. For mig har det vært underlig at legge merke til, at aldrig er jeg blit saa misforstått i mit liv, selv av mine nærmeste, som m.h.t. den eneste virkelig selvopoffrende gjerning jeg har gjort. Er det fordi omstændighetene har vært saa særegne, eller fordi uegennyttens saa sjelden? Jeg har imidlertid trods vanskeligheter og bitterheten sat min vilje igjennom, og skal fortsette dermed, i det haab at jeg skal se mit maal virkeliggjort, som var at se Alexandra bevart som et godt menneske og sikret en god fremtid.

Med mit arbeide her (undskyldt at jeg maatte skifte blåk) er jeg lite fornøiet, det er om trent ingenting at utrætte. Fortsætter det paa denne maaten sier jeg det fra mig. Forøvrig er jeg glad for at jeg har faat anledning til at gjøre litt bekjendskap med Balkanforhold og Balkanpolitikk. Det er saamen al utsigt til at forholdene hernede atter engang kan sette Europa i brand, forhaabentlig for sidste gang.

Det er særlig det makedonske spørsmål som er like uløst som før. Jeg skal ikke uttale mig nærmere om det, men ved leilighet tror jeg nok jeg vil skrive en avisartikel om det (naar jeg kommer hjem). Hvorledes er det blit med vort heikjøp? Kunde Dere ikke skrive litt om det? Jeg vet ikke engang om det er gaat i orden.

Længter atskillig tilbake til Norge, men før vi reiser hjem, vil vi se os litt nærmere om. Jeg for min part reiser ialfald til Konstantinopel, kanskje ogsaa til Athen. Paa hjemveien stikker jeg ned om Italien. Det er bedst at benytte anledningen, mens man har den.

Herfra er egentlig ikke noget særlig at berette. Dere maa tro det er frygtelig kjedelig at sitte saadan på et hotellværelse og uten bekjendtskaper i en by som ikke har mere seværdigheter at byde paa enn f.eks. Skien. At bo fast kunde kanskje ikke være saa værst, men at sitte saadan halvt paa reisefot er værre.

Fra Norge har jeg av nyt utenfor familien absolutt ikke set andet end at man tænker paa at ophæve forbudet. Jeg har ingen norske aviser, og det om forbudet er det eneste jeg har opdaget i andre aviser utenom den stedse bedrøvelige kronekurs.

Bulgarere synes mig at være de mest agtværdige av Balkanfolkene, skjønt de ogsaa har adskillige trappetrin igjen før de kommer paa høide med de skandinaviske folk. Kun sørgelig at det skal være en saadan raatten politik i Norden, «famlende, vimrende, vet ei hvorhen».

Jørgen skrev noget om at Signe hadde faat tvillinger, men jeg vet ikke om jeg skal tro det, eller om det er av samme art som da onkel Nils skref til Gunnar Fossum i Amerika og fortalte at onkel Rasmus og Dunne hadde faat tvillinger, og Gunnar svarte at de vel het Konsulen og Rasmus.

Skriv ogsaa og fortæl mig om Dere har noget nyt fra Arne.

Med mange hilsener, og de bedste ønsker for mors gebursdag.

Tænk, mor, du er nu 64 aar. Maatte du enda ha mange igjen, til glæde for dine barn, som agter og elsker dig mer end vi desværre viser.

Eders hengivne
Vidkun

c/o Mr. Collins,
5. Rue SHENOVA, Sofia.
(Bulgaria)

Politietatsens rolle . . .

(Forts. fra side 1)

litifolk som i dag er over 90 år gamle og som har hatt mye interessant å fortelle.

Sterk ekspansjon

Nils Johan Ringdal ønsker naturlig nok ikke på det nåværende tidspunkt å opplyse noe om detaljer i de undersøkelser han har foretatt. Det er også for tidlig å trekke frem hovedtrekk i de konklusjoner han kommer med i avhandlingen.

– Det er imidlertid en kjensgjerning at både politiet og lensmannsetaten gjennomgikk en sterk ekspansjon under okkupasjonen til tross for at kriminaliteten gikk ned, sier han.

– Hvorfor meldte politifolk seg inn i NS?

Det var flere årsaker til det. I den første fase av krigen ble det argumentert for at man måtte melde seg inn i NS for å redde politiet. Det kan blant annet være bakgrunnen for at politifolk som var NS-medlemmer samtidig var aktive motstandsfolk.

– Det er hevdet at det var en svært høy medlemsprosent i NS blant politifolk. Er det korrekt?

– Det må man kunne si, men den høye medlemsprosenten forteller som nevnt ikke nødvendigvis om oppløsning om okkupasjonsmakten. Mot slutten av krigen var et stort flertall av politifolkene medlemmer av NS, og ved enkelte politikamre kunne medlemsprosenten til tider være helt oppe i hundre. Det siste var spesielt enkelte steder på Østlandet. Prosentandelen var generelt høyere for embeds-

menn enn for tjenestemenn. Ved enkelte kamre var det ved krigens begynnelse kollektiv innmeldelse i NS. En rekke av dem som meldte seg inn i NS i begynnelsen av krigen meldte seg imidlertid ut igjen i slutten av 1942 og begynnelsen av 1943. På den tiden skjedde et opinionsskifte, sier Ringdal.

Intervjuet politifolk

Ringdal tilføyer at man har alt for lett for å henge seg opp i tall og prosenter. Problemer er hvordan tallene skal tolkes, og derfor har det vært svært viktig å intervju personer som dengang arbeidet i politiet og som hadde ulike oppgaver innen etaten.

– Jeg mener det også er viktig å få gransket det som skjedde under landssvikoppjøret. Derfor har jeg intervjuet politifolk som ble idømt lange fengselsstraffer, politifolk som aldri ble tiltalt og politifolk som ble frifunnet av domstolen. Generelt kan man si at det etter krigen var enkelt- personer som ble trukket for retten; det ble aldri gjort noe forsøk på å dømme eller frifinne etaten som sådan. I min undersøkelse forsøker jeg å få belyst hele etatens reaksjon og virksomhet, understreker Nils Johan Ringdal. Han er forøvrig fremdeles interessert i mer skriftlig materiale fra denne tiden dersom noen skulle være i besiddelse av det.

Ringdal begynte arbeidet i november i fjor, og fortsatt gjenstår lang tids arbeide før rapporten vil foreligge. Der er sannsynlig at den også vil komme i bokform.

Individualisme, frihet . . .

(Forts. fra side 5)

alltid være opptatt av andre ting. Hva betyr andre ting for en?

Mennesket er fullkomment i seg selv. Når det går ut i verden vil verden være uenig med det. Det er uunngåelig. Verden hater individualisme. Men det skal ikke bekymre en. Man skal være rolig og selvbehersket. Dersom en mann tar ens kjortel, skal man også gi ham kappen. For at vise at materielle ting er uten betydning. Hvis folk skjeller en ut skal man ikke svare. Hva betyr det? Det folk sier om en mann forandrer ham ikke. Han er den han er. Den alminnelige mening er

uten noen som helst verdi. Når alt kommer til alt kan et menneske være fri selv i et fengsel. (Ja, kanskje mer enn noe annet sted; red. vet det.) Sjelen kan være fri, personligheten uforstyrret.

Mennesket kan ha fred. Fremfor alt skal man ikke blande seg inn i andres saker eller dømme andre på noen måte. Personlighet er en meget mysteriøs ting. En mann kan ikke alltid vurderes etter det han gjør. Han kan være lovlødig og allikevel være verdiløs. Han kan bryte loven og allikevel være edel. Han kan være ond uten noensinne å gjøre noe ondt. Han kan begå en synd mot samfundet og allikevel gjennom denne synd realisere sin sanne fullkommenhet . . .

GAR

Ingen drosje . . .

(Forts. fra side 10)

net seg som innledningen til en militær fiasko av dimensjoner, et regulært nederlag i den krig stormakten Tyskland har begynt mot et uforberedt Norge. Hva generalen hadde opplevet av tap og taktiske skuffelser ut over morgenen og hvor nær nederlaget måtte synes ham, skal vi se i de følgende kapitler. Men før nærværende avsluttes, må dette nevnes:

Det er nesten selvsagt at i Generalstabens fantes det offiserer – kanskje særlig blant de yngre – som var på det rene med at *stabens forhold denne skjebnesvangre natten var i strid med alt som i krig kan kalles sunn fornuft*. De må ha hatt følelsen av at «grov uforstand i tjenesten» var hva det rettelig burde kalles, og at *for eller senere burde det ende i krigsrett*. Men de hadde neppe annet å gjøre enn å følge med på ferden.

TIL ET BARN

(skrevet 1943 av en frontkjemper)

*Du leikte mitt barn i solen,
fortumlet og ør og glad.
Du lettet så pent på kjolen
og ønsket meg vennlig: Goddag!*

*Jeg nikket igjen og passerte
din leikekasse med sand.
Men dagene etter spaserte
vi sammen i eventyrland.*

*Du pludret med barnets viten
og var som en engel lik.
Jeg syntes at verden ble liten
og skjønn og velsignet rik.*

*Men så en dag som du ga meg
hånden til takk for sist.
Kom mor din og trev deg fra meg
– en farlig og stygg nasist.*

*Og som hun bar deg ved barmen
vinket du enda i lønn.
Da gjemte jeg hodet i armen
og ba oppriktig en bønn:*

*La meg være et barn av de yngste, –
et barn på din evige jord.
La byrdene være de tyngste,
men Gud – la meg aldri bli stor!*

E.E.

En julehilsen til våre lesere

Fra neste nummer går «Folk og Land» inn i sin 35. årgang. Hundreder av abonnenter har fulgt avisen i alle disse år, og atskillig fler er kommet med underveis.

Vi i redaksjonen og ekspedisjonen følger trang til å takke hver enkelt av disse, for støtten til avisen ved abonnement, for «Vennegavene» og for de mange oppmuntrende og hyggelige brev til våre medarbeidere.

Vårt inderlige juleønske er at vi også i året som kommer vil få oppleve samme store interesse for avisen, samme lojalitet og troskap mot den avis som har vært vårt «talerør» gjennom 35 år.

Vi på vår side vil fortsatt gjøre alt for å lage en god avis, til glede for leserne, og til gagn for den sak vi kjemper for.

GOD JUL I BYGD OG BY.

KÅRE HAUGERUD
Redaktør

KJELL BLICH SCHREINER
Redaktør

H. SCHAANNING
Forretningsfører

TIL LESERNE:

Med hver post mottar vi mange brev fra våre lesere og meningsfeller. Alle gir til kjenne sin tilfredshet med å ha en avis som de kan kalle sin egen.

For oss som arbeider med avisen er dette en oppmuntring som stimulerer til videre arbeide, – men stimulans er dessverre ikke nok. Vi trenger noe mere – og det er flere abonnenter.

Vi fører vår kamp med små midler. Vi har ikke subsidier fra store organisasjoner eller fra næringslivet. Vi har ikke store annonseinntekter som de fleste andre aviser har. Vi er henvist til abonnementsinntekten og innretter oss deretter. Vi mener at det i dag ikke finnes en avis som utgis så billig som FOLK OG LAND.

Men det er ikke noe mål å gi ut en billig avis. Målet må være å utgi en god avis. – Og til det trengs det penger, og penger betyr for oss flere abonnenter.

Vi akter å fortsette kampen for frihet og rettferdighet, vi akter å fortsette kampen mot bolsjevismen. I denne kamp må alle krefter settes inn.

Vær med på å skaffe avisen større utbredelse, det gir større slagkraft og avisens betydning vil øke.

Men vi trenger flere abonnenter for å arbeide videre. Gjør en innsats – skaff flere betalende lesere – så skal vi arbeide og gjøre hva vi kan for å gjøre avisen bedre og bedre.

FOLK OG LAND

*Jeg vil gjerne gjøre en innsats for å skaffe «FOLK OG LAND» større utbredelse.
Jeg ber derfor om at avisen sendes følgende:*

1) Navn:

Adresse:

2) Navn:

Adresse:

3) Navn:

Adresse:

Jeg sender gjennom post/bank abonnementets kostnad.

Abonnementspris: Kr. 100,- pr. år i omslag.

(Mottaker får ikke oppgitt avsender av gaveabonnement.)

«FOLK OG LAND» – BOKS 924 SENTRUM – 0104 OSLO 1

TAKK!

Ved årets utgang takker vi alle som har sendt oss vennegaver. Uten disse gaver ville vi neppe hatt nok midler til å dekke alle de store utgifter vi har med utgivelsen av FOLK OG LAND. Samtidig bidrar gavene til at vi kan sende avisen til «samfunns-topper», som har behov for å kunne sette seg inn i vår kamp for sannhet og rett.

Vi håper og tror at leserne også i 1986 vil sende oss sine vennegaver.

GAVER SOM KOMMER DEG TIL GODE.

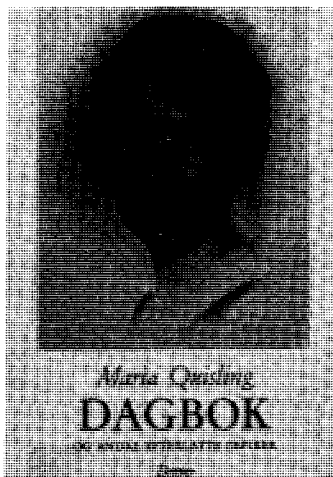
« VENNEGAVER »
fra «Folk og Land»s venner.

Takk for følgende bidrag:

A., Oslo	Kr. 100,-	D., Arendal	Kr. 100,-
A.S.H., Oslo	Kr. 100,-	R.N., Vågebygd	Kr. 200,-
A.H., Oslo	Kr. 100,-	O.J., Mandal	Kr. 100,-
E.L., Oslo	Kr. 300,-	«Lørdagstreffen», Kr.sand	Kr. 220,-
L.F., Oslo	Kr. 100,-	D.S.B., Kristiansand	Kr. 50,-
O.Ø., Oslo	Kr. 100,-	A.F., Kristiansand	Kr. 100,-
E.A., Skjeberg	Kr. 70,-	«Haugesunder», Haugesund	Kr. 400,-
S.M., Tangen	Kr. 20,-	E.H., Minde	Kr. 200,-
M.O.N., Fåvang	Kr. 100,-	D.S., Isfjorden	Kr. 200,-
A.E., Helle	Kr. 100,-	M.A., Ålesund	Kr. 100,-
M.H., Skollenborg	Kr. 200,-	E.A.A.E., København	Kr. 50,-
T.G., Sande	Kr. 220,-	I.T., Sverige	Kr. 100,-
O.S.G., Nore	Kr. 220,-	M.P., Tyskland	Kr. 200,-
I.S., Nore	Kr. 2.300,-		

SEND INN EN «VENNEGAVE» NÅ!!!

BOKTJENESTEN

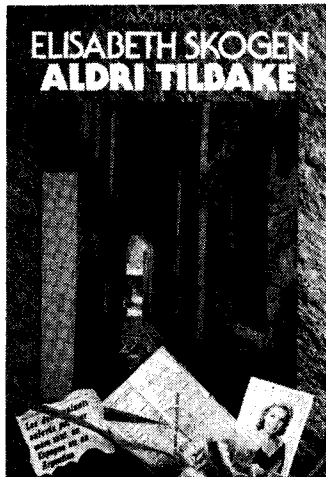

Maria Quisling:
«DAGBOK OG ANDRE EFTERLATTE PAPIRER»

Dette er boken Maria Quisling hadde håpet skulle bli en fullstendig skildring av hennes mann før og under okkupasjonen, – en skildring som skulle renvaske ham.

Boken ble aldri fullført, men ble liggende i notater og utkast i en bankboks i Oslo. Det er dette uferdige manuskriptet som her offentliggjøres sammen med andre opptegnelser og brev. Bl.a. Vidkun Quisling's siste brev til sin hustru fra fengslet før han ble henrettet, samt bruddstykker av hans livsfilosofi, fremstillet i brevform. Forord av Øistein Parmann.

Kr. 65,-

Elisabeth Skogen:
«ALDRI TILBAKE»

Betty – som er hovedpersonen i boken – er bare 11 år da krigen kommer til Norge. Snart blir hun meget aktivt med i småhirden. Familien er splittet i synet på NS; Betty's bestefar er jøssing, hennes far melder seg inn i Nasjonal Samling og blir lensmann i Lier. Etter okkupasjonen blir Betty's far dømt til tre og et halvt års tvangsarbeide; senere flytter han til Argentina for å bygge en ny tilværelse der. Betty reiser selv utenlands som 17-åring og kommer tilbake til hjembygden etter 21 år. En spennende og handlingsmettet erindringsdagbok.

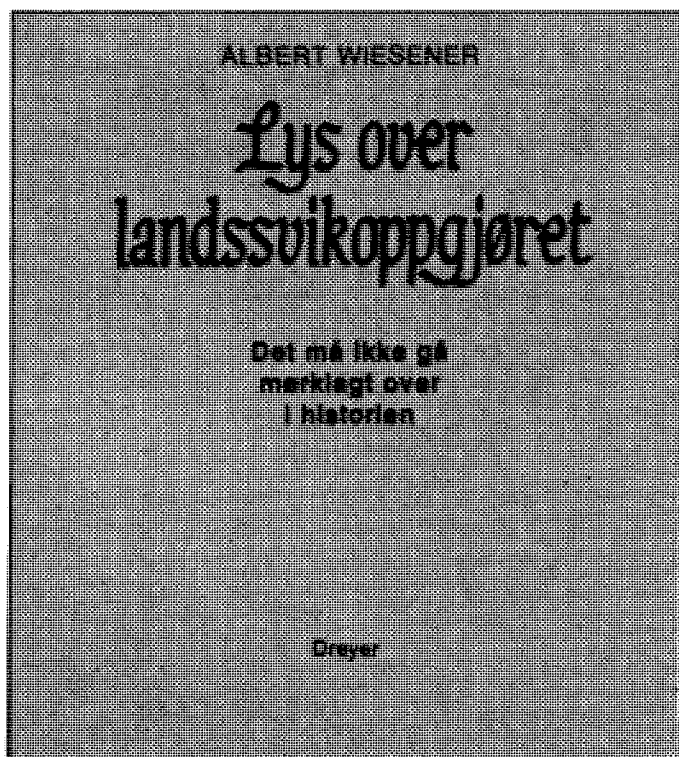
Kr. 75,-

Walter Fyrst:
«MIN STI»

Walter Fyrst's samfunnsengasjement gjorde ham til en svært aktiv person i politikken i mellomkrigstiden. Fra Fedrelandslaget gikk forfatteren aktivt med i Nasjonal Samling og ble partiets første propagandasjef. Etter uoverensstemmelser med ledelsen forlot han partiet i 1935, men gikk inn igjen i 1940. En stor del av Fyrsts bok er viet den sak han i alle år har brent for: Arbeidstjenesten. Hans bok gir et meget godt innblikk i mellomkrigstidens og Administrasjonsrådets arbeidstjeneste.

« – En betydelig bok, et sannhetsdokument fra «den andre siden», sier sjefredaktør Chr. Christensen i Morgenbladet. Kr. 95,-

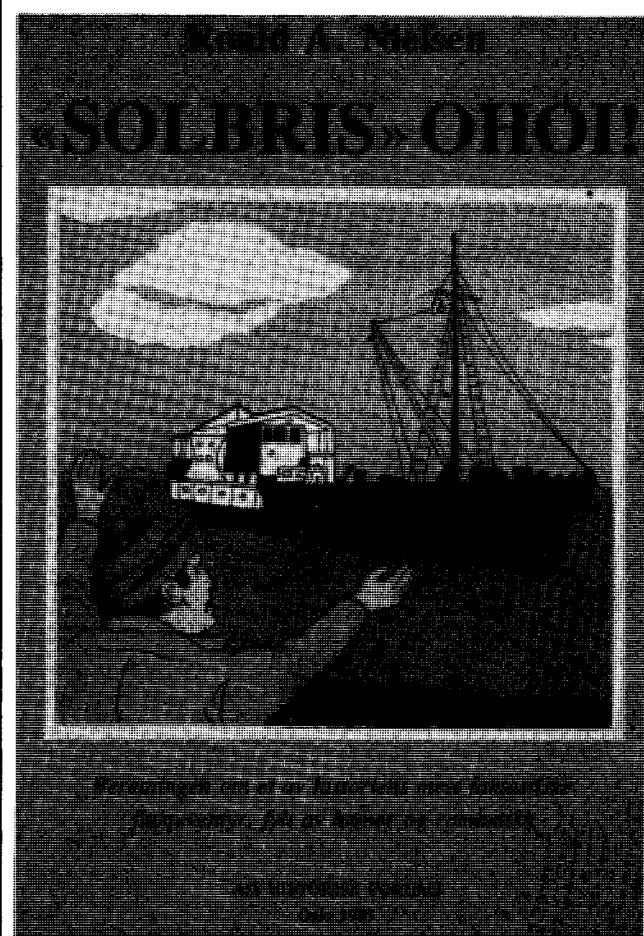

Albert Wiesener:
LYS OVER RETTSOPPGJØRET»

Albert Wieseners bok er et krasst oppgjør med rettsoppgjøret etter 1945. Forfatteren går i rette med den offisielle fremstilling av «landssvikoppgjøret» og retter rammende kritikk mot strafferechtspleien dengang; og juristenes evne til faglig edruelighet senere.

Høyesterettsadvokat Albert Wiesener er en erfaren jurist som også tidligere har utgitt bøker om rettsoppgjøret. Blant hans tidligere produksjon finner vi viktige bøker som «Seierherrens justis» og «Astrid D.D.D.». «Nytt lys over rettsoppgjøret» er en betydelig bok om et emne som fortsatt opp- tar svært mange her i landet.

Kr. 145,-

Roald A. Nielsen:
«SOLBRIS» OHOI!

Beretningen om et av historiens mest fantastiske flukteventyr, fylt av humør og romantikk.

En julidag i 1947 ble det kjent at det lille nøtteskallet «Solbris» på 23 meter – en gang Christian Michelsens lystyacht – hadde forlatt landet med et uvisst antall flyktninger ombord. Flyktningene var «landssvikdømte» som hadde rømt fra fangeleire. Målet for flukten var Argentina. «Solbris»-flukten skapte megen oppstuss og forargelse. Norske myndigheter gjorde alt for å ringe inn den lille skuta; – uten hell. Norsk presse brukte i lang tid fete typer og stor spalteplass på «Solbris»-ferden. Roald A. Nielsen var en av flyktningene på «Solbris». I denne boken forteller han inngående om flukten, hvem som organiserte den, selve ferden og mye mer. Beretningen er både spennende og engasjerende. Absolutt en gavebok for unge og eldre! Boken er heftet og på ca. 200 sider.

Kr. 100,-

GLED FAMILIE OG VENNER I UTLANDET:

«Solbris»-boken finnes også på engelsk og spansk: «THE 'SOLBRIS' ESCAPADE» – «LA FUGA DEL 'SOLBRIS'». Begge utgaver er heftet og koster pr. bok kr. 80,-.

A. I. Bru:
«HER ER LONDON»

Dette er boken om de alliertes krigsforberedelser mot Norge i 1939 og 1940. Boken gir et skremmende bilde av de alliertes tankegang og handlemåte. Forfatteren – A. I. BRU – støtter seg på dokumenter fra det britiske statsarkiv. Første del av boken er i det vesentligste gjengivelse av britiske dokumenter. I et tillegg til boken tar forfatteren et rammende oppgjør med de alliertes krigspolitikk. A. I. Bru har også tidligere skrevet svært interessante bøker om okkupasjonstiden og etterkrigsoppgjøret. Han har også vært redaktør av avisen «FOLK OG LAND».

Dette er en bok flest mulig bør lese!

Kr. 60,-

Spesialtilbud: UNDER 1/2 PRIS!

INO-SERIEN:

«Supplement til okkupasjonshistorien»

Fire bind for
kr. 150,-

Pr. bok kr. 50,-

Odd Melsom:
**«PÅ NASJONAL
URIASPOST»**

Minst hundre tusen nordmenn hadde et annet syn enn det som nu er vanlig, på hva som var riktig å gjøre i Norge under okkupasjonen 1940-45. De fleste av disse ble

dømt som landssvikere i 1945. Kan det virkelig være tilfelle at Norge, relativt sett, hadde et større entall landsforrædere enn noen annen nasjon i verden?

Denne boken forteller om en rekke av krigstidens hendelser, slik en NS-mann opplevet og forstod dem. Den er et godt diskusjonsgrunnlag for hva som skjedde i Norge 1940-45.

Kr. 50,-

Odd Melsom:
**«NASJONAL SAMLING
OG FAGORGANISASJONEN»**

Dette er boken om fagorganisasjonens arbeid under okkupasjonen. Forfatteren kjenner sitt stoff meget godt fra sin sentrale stilling som presseleder i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Han var også medlem av LO's arbeidsutvalg og redigerte organisasjonens avis, «Norsk Arbeidsliv».

Kr. 50,-

Odd Melsom:
«FRA KIRKE- OG KULTURKAMPEN UNDER OKKUPASJONEN»

Kirke og kultur var to av de store stridstemaer under okkupasjonen. På områdene stod menigene ofte steilt mot hverandre.

I «Fra kirke- og kulturkampen under okkupasjonen» er det NS-medlemmenes syn som presenteres. Boken er i første rekke et oversiktsverk, som behandler kirke- og kulturlivet gjennom alle okkupasjonsårene, men den inneholder også detaljskildringer fra en som så NS' kirke- og kulturpolitikk innenfra.

Kr. 50,-

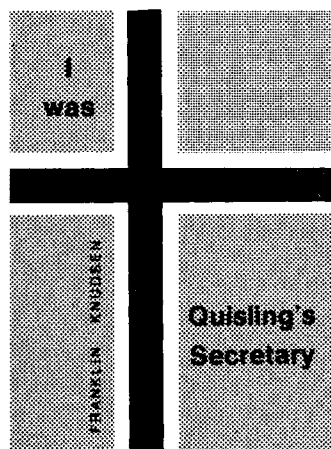

Einar Syvertsen:
**«OGSÅ DETTE BØR
VÆRE SAGT»**

Einar Syvertsen var aktiv i NS helt fra begynnelsen i 1933 og fulgte partiet helt til slutten i 1945. Lojalt fulgte han hele veien Vidkun Quisling's linje.

«Også dette bør være sagt» er erindringene om denne svært omstøttelige tiden. Forfatteren beretter om det politiske miljøet han deltok i på Gjøvik, veien inn i Nasjonal Samling og opplevelser i førkrigstid, under okkupasjonen og oppgjøret etterpå.

Kr. 50,-

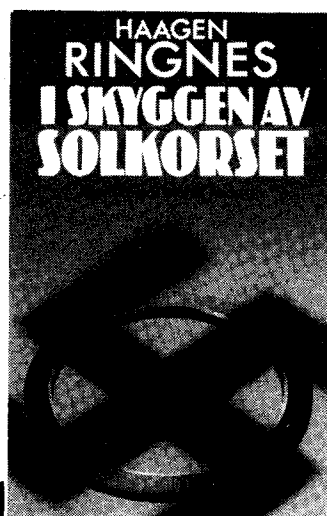

Harald Franklin Knudsen:
**«I WAS QUISLING'S
SECRETARY»**

Harald Franklin Knudsen fulgte Nasjonal Samling helt fra stiftelsen i 1933. Han hadde hele tiden nær kontakt med Vidkun Quisling og sto ham nær i april dagene 1940.

Ved overbevisende argumentasjon og fremleggelse av dokumenter gir Knudsen et godt innblikk i Quisling's politiske ideer og kamp mot okkupasjonsmakten. Boken er utgitt i England.

Kr. 55,-

Haagen Ringnes:
**«I SKYGGEN AV
SOLKORSET»**

Våren 1981 var fjernsynsserien «I solkorsets tegn» en av de store mediabegivenheter. For første gang stod en rekke NS-folk frem og fortalte om sine motiver, sine gjerninger og sine følelser. Beretningene var først og fremst knyttet til okkupasjons- og etterkrigstid.

Fjernsynsserien førte til voldsomme reaksjoner fra mange hold. Mange reagerte på at NS-folk fikk lov til å stå frem i fjernsyn. En drøy mannsalder etter okkupasjonen tålte ikke seierherren at andre kom til orde. Haagen Ringnes var hovedarkitekten bak fjernsynsserien «I solkorsets tegn»; i boken forteller han om sitt arbeid med serien.

Kr. 55,-

«Gid hver eneste indbygger i hvert eneste land i Den frie Verden og hver eneste slave bag Jerntæppet må lide denne bog»
Ezra Taft Benson
1797-1980

Ingen tør kalde det
SAMMENSVÆRGELSE

AF GARY ALLEN

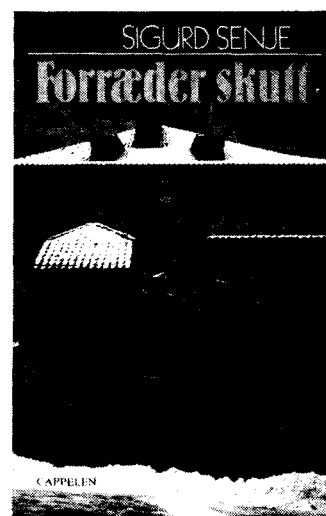

INTRODUKTIONER AF: Folketingsmedlem, Ole Hovmand
Kongresmedlem, John G. Schmitz

Gary Allen:
**«INGEN TØR KALLE DET
EN SAMMENSVÆRGELSE»**

«Ingen tør kalde det en sammensværgelse» er en meget kontroversiell bok. Forfatteren beviser at en liten gruppe personer i det skjulte styrer verden og trekker i alle tråder, både politisk, militært og økonomisk.

Kr. 50,-

Sigurd Senje:
«FORRÆDER SKUTT»

Han ble skutt på Akershus, 26 år gammel – en av de siste «landssvikere» som fikk dødsdommen fullbyrdet.

Sigurd Senje forteller historien om en norsk unggutt som melder seg til krigstjeneste på tysk side, senere kommer inn i Statspolitiet og dømmes til døden under «landssvikoppgjøret». Boken bygger på autentisk stoff og retter søkelyset mot dødsstraffens meningsløshet.

Kr. 55,-

SPESTILTILBUD:

Adolf Hoel:
«UNIVERSITETET UNDER OKKUPASJONEN»

Adolf Hoel's navn forbindes oftest med arbeidet for Norges sak i polar-områdene.

Under okkupasjonen påtok

Hoel seg den utakknemlige stilling å være rektor ved Universitetet i Oslo. Gjennom klarsynthet og klok politisk manøvrering ivaretok han Universitetets interesser på beste måte. Dette er hans erindringer fra tiden som rektor.

Kr. 25,-

Torstein Gunnarson:

**«SANNHETEN OM
KIRSTEN FLAGSTAD
– EN DOKUMENTAR-
BIOGRAFI»**

Boken forteller om den verdensberømte operasangerinnen Kirsten Flagstad's liv og karriere. En vesentlig del av boken er viet den nære etterkrigstid. I 1941 reiste Kirsten Flagstad fra USA og hjem til det okkuperte Norge. I forbindelse med hjemreisen vokste det frem en rykteflora om Kirsten Flagstad, bl.a. at hun under okkupasjonen hadde sunget i Tyskland og tyskokkuperte land. Dette gjorde situasjonen svært vanskelig for henne både under og etter okkupasjonen. I tillegg kom bl.a. den ting at hennes mann Henry Johansen hadde forretningsforbindelse med okkupasjonsmakten. Det ble aldri reist sak mot Kirsten Flagstad, men det gikk halvannet år etter frigjøringen før hun fikk sitt pass utle-

*Sannheten om
Kirsten Flagstad*

vert og kunne gjenoppta sin internasjonale karriere. I inn- og utland fortsatte imidlertid en urettferdig hets mot Kirsten Flagstad i pres-
sen.

Kr. 150,-

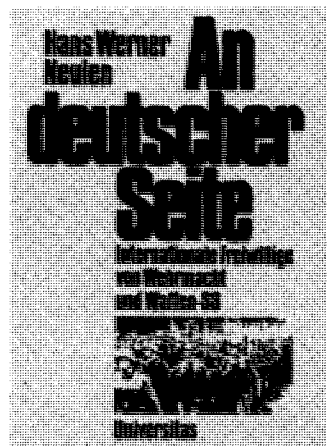
Albert Wiesener:
«ASTRID D.D.D. – ETT
OFFER FÖR KRIGS-
PSYKOSEN UNDER OCH
EFTER DEN TYSKA
OKKUPATIONEN AV
NORGE»

Høyesterettsadvokat Albert Wiesener har tidligere vakt berettiget oppsikt med sine bøker «Seierherrens justis» og «Nordmenn for tysk krigsrett». I denne boken skildres Astrid Døvles' fantastiske livshistorie med spesiell vekt på okkupasjonsårene.

Efter 1945 rettet myndighetene sterke anklager mot Astrid Døvles for hennes arbeide under okkupasjonen. Helt siden de første anklagene har hun arbeidet for å renske seg.

Høyesterettsadvokat Albert Wiesener forteller i bokens andre del hva han har opplevet under forsøkene på å få Astrid Døvles' sak prøvet for en norsk domstol, slik at hun kunne få den oppreisning hun faktisk og rettslig hadde krav på. En bok som gir et skremmende inntrykk av etterkrigspsykosen og Norges rettsvesen.

Kr. 100,-

Hans Werner Neulen:
«AN DEUTSCHER SEITE.
Internationale Freiwillige
von Wehrmacht und Waffen-SS
1940-1945»

De ikke-tyske frivillige som under annen verdenskrig kjempet på tysk side i hæren og i Waffen-SS, kom fra alle europeiske land. Men også frivillige fra land i Nord-Afrika og India kjempet på tysk side. Hvorfor meldte titusener seg til frivillig innsats på tysk side; hva var deres motiver? *An deutscher Seite* er en grundig

gjennomgang av frivilligbevegelsen, og boken tar for seg de frivillige fra alle land. Et viktig dokumentarverk. Tysk tekst. Boken er innbundet, rikt illustrert, 518 sider.

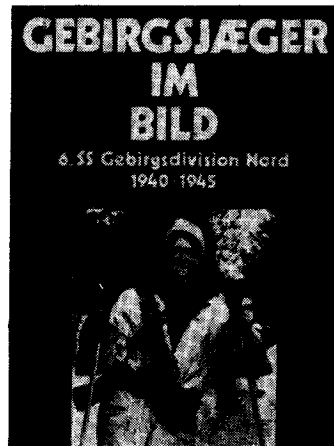
Kr. 150,-

★★★
Berner Hansen:
«MANNEN
BAK
SØYLEN»

Professor Wilhelm Rasmussen var i mer enn en mannsalder regnet blant våre aller fremste billedhuggere. Han gikk som så mange andre av de store norske kulturpersonligheter aktivt inn i Nasjonal Samling, og ble efter 1945 skjøvet ut av kunstmiljøet.

Hans livsverk – Eidsvollmonumentet, som skulle stå utenfor Stortinget – er ennå ikke reist. Berner Hansen forteller levende og godt fra denne betydelige kunstnerens liv og om skuffelsen ved at Eidsvollmonumentet ikke ble satt opp mens han levte.

Kr. 80,-

Alfred Steurich:
«GEBIRGSJÆGER
IM BILD
6. SS-Gebirgsdivision Nord
1940-1945»

Boken er et bidrag til 6. Gebirgsdivision Nord's historie med kamp under usedvanlige forhold. Boken beretter fra krigsskueplassene på tundraen, ved Polarsirkelen, ved Murmansk-banen og i Kareliens skoger. Ikke bare fienden måtte overvinnes; men også vanskelige naturforhold. Tysk tekst med engelsk bilag, stort format, 350 bilder, 198 sider.

Kr. 175,-

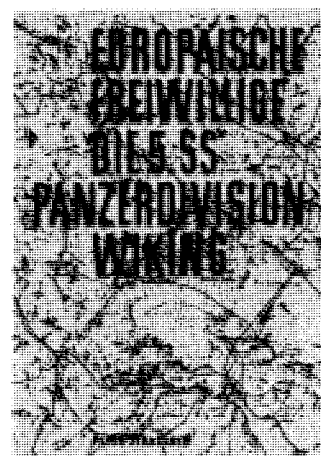

R. Schulze-Kossens:
«MILITÄRISCHER
FÜHRERNACHWUCHS
DER WAFFEN-SS DIE
JUNKERSCHULEN»

R. Schulze-Kossens' bok er standardverket om junkerskolene. Forfatteren gir en veldokumentert og levende skildring av junkerskolenes historie og funksjon.

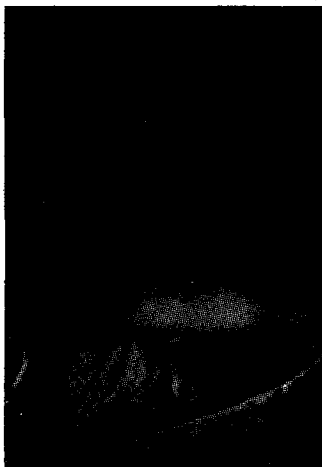
Schulze-Kossens var selv tilknyttet junkerskolen i Tölz en tid og gir en interessant fremstilling av skolen der mange norske frontkjempere fikk sin utdannelse.

Boken er i stort format, innbundet og rikt illustrert. Kr. 175,-

**«EUROPÄISCHER FREI-
WILLIGE IM BILD»**

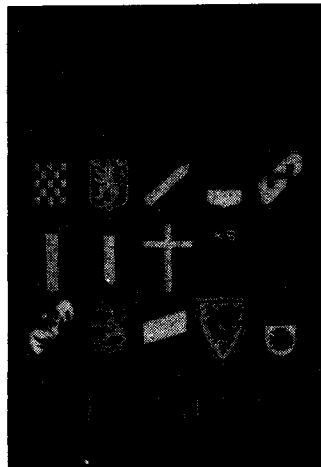
Da den tyske krigsledelse i 1941 måtte erkjenne at den sovjetiske krigsmakt var langt sterkere enn antatt, begynte vervingen av frivillige i europeiske og andre land. Frivillige fra mer enn femten land kjempet på tysk side i hæren og Waffen-SS. Denne boken forteller i bilder og tekst om deres innsats. Boken er et viktig bidrag til dokumentasjonen om frivilliges innsats på tysk side. Tysk og engelsk tekst. Innbundet, stort format, ca. 350 bilder, 210 sider. Kr. 150,-

Franz Schreiber:
«KAMPF UNTER DEM
NORDLICHT.
Deutsch-Finnische
Waffenbruderschaft am
Polarkreis.»

Boken omhandler 6. SS-Gebirgsdivision og 20. Gebirgsarmees kamper på Lapplandsfronten sammen med den finske hær. Tysk tekst, 125 bilder, 27 kartskisser, 448 sider.

Kr. 150,-

Peter Strassner:
«EUROPÄISCHE
FREIWILLIGE.
Die Geschichte der 5. SS-
Panzer-Division «Wiking».»

De frivillige i 5. SS-Panzer-Division «Wiking» kom fra åtte europeiske land, deriblant Norge. Dokumentarverket er basert på dokumenter divisjonens første kommandør – General der Waffen-SS Felix Steiner – efterlot seg ved sin død. Dette er det historiske standardverk om Division «Wiking». Tysk tekst, innbundet, 110 bilder, 468 sider. Kr. 190,-

★★★
Trygve Engen:
«JEG ER INGEN LANDS-
SVIKER»

«Jeg er ingen landssviker» er den personlige beretning av en småbruker aktiv i Nasjonal Samling og bondeorganisasjonene. I boken forteller Trygve Engen om sitt liv og gjør rede for sine motiver for å være med i NS. Han gir også et bilde av opplevelsene efter 1945.

Kr. 35,-

MINDRE HEFTER:

Justus Vericulator: «Den norske kapitulasjon ved forsvarets overkommando den 10. juni 1940 og krigførselsproblemet 1940-1945». Forfatteren gjennomgår de vesentligste spørsmål i forbindelse med den norske kapitulasjon for den tyske okkupasjonsmakt i 1940. En rekke viktige dokumenter er gjengitt i heftet. Kr. 25,-

★★★

Per Lie: «SANNHETEN OM TELAVÅG-AFFÆREN 1942». Telavåg-affæren er et av de mest omskrevne kapitler i okkupasjonshistorien. Forfatteren var NS-mann og gir sin beretning av det som skjedde. Kr. 15,-

A. E. Hedem: «QUO VADIS NORVEGIA». Av Norges historie 1940-50. Historieforfalskning og rettsskandale. Hedem går rett på sak, uten å tilpasse seg det «offentlige» syn. Kr. 30,-

★★★

Arne Tellefsen: «NÅR FORSVARET FORFALLER». Den tidligere sjef for Øst-Norges luftvern om forsvarets ødeleggelse inntil 9 april 1940 og veien Norge må gå. Kr. 25,-

★★★

Sigurd Mytting: «POLITISK DØMT». Norsk krønike fra siste tiår i første halvdel av det 20. århundre. Forfatteren forteller om sin politiske aktivitet 1940-1945,

om rettsoppgjøret efterpå og sine motiver for å handle som han gjorde. Kr. 35,-

★★★

Forbundet for Sosial oppreisning: «GI OSS RETTSSTATEN TILBAKE». Rettslige spørsmål i forbindelse med «landssvikoppjøret». Kr. 5,-

★★★

Forbundet for Sosial oppreisning: «MERE LYS OVER RETTSOPPGJØRET». Tar for seg næringsliv og næringspolitikk i forbindelse med rettsoppjøret. Kr. 10,-

★★★

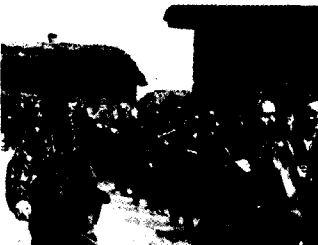
Kai Normann: «LAUBÆRKRANSEN». Et dikt til minne om Vidkun Quisling. Kr. 20,-

PAUL HAUSER

SOLDATEN
WIE
ANDERE
AUCH

Wenn alle Brüder schweigen

Großer Bildband über die Waffen-SS

★ ★ ★

★ ★ ★

★ ★ ★

★ ★ ★

★ ★ ★

★ ★ ★

★ ★ ★

★ ★ ★

POSTNR.: POSTSTED:

